

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

JURIDISKĀ FAKULTĀTE

Civiltiesību katedra

Bakalaura darbs

SASKARSMES TIESĪBU

PIESPIEDU IZPILDES PROBLEMĀTIKA

Pilna laika klātiene

6.semestra studente

Gundega Jankovska

gj17015

Zinātniskā darba vadītāja

lektore Dr.iur Daina Ose

Rīga 2020

ANOTĀCIJA

Bakalaura darbs “Saskarsmes tiesību piespiedu izpildes problemātika” izstrādāts Latvijas Universitātes juridiskajā fakultātē, civiltiesību katedrā. Darba apjoms ir 49 lpp., un tajā izmantoti 32 literatūras avoti – tiesību literatūra, normatīvie akti un tiesu nolēmumi.

Bakalaura darba tēma izvēlēta, pamatojoties uz saskarsmes tiesību piespiedu izpildes problemātiku Latvijas likumdošanā. No tiesas nolēmumu izpildes saskarsmes tiesībās prakses izriet, ka spriedumu izpilde piespiedu kārtībā, ko veic zvērināts tiesu izpildītājs, bieži ir neefektīva un smagnēja.

Bakalaura darbā ir izvirzīti sekojoši mērķi:

1. identificēt problemātiskus saskarsmes tiesību piespiedu izpildes gadījumus;
2. konstatēt problēmu cēloņus.

Autore secina, ka sprieduma izpildes smagnējības un neefektivitātes pamatā problēma rodas jau tiesas nolēmuma pieņemšanas laikā.

Autore izvirza sekojošas tipiskas nolēmumu izpildes problēmas:

- vecāku savstarpējs konflikts;
- tiesas uzliktā soda neefektivitāte par tiesas sprieduma nepildīšanu;
- pušu negodprātība attiecībā uz tiesas nolēmumu;
- nepārvarama vara.

Atslēgasvārdi: saskarsmes tiesība; piespiedu izpilde; zvērināts tiesu izpildītājs; neefektivitāte; smagnējums; bērna intereses; bērna vajadzības.

ANNOTATION

Bachelor's thesis is "Problems of the judgement enforcement in access rights" has been developed in University of Latvia, faculty of law, in department of Civil rights. The amount of Bachelor's thesis is 49 pages and it consists of 32 literature sources – legal literature, regulations and case law.

Bachelor's title has been chosen based on problems of the judgement in access rights in Latvia's law. As practice shows judgement enforcement, which is done by sworn bailiff, often is inefficient and heavy to execute.

Bachelor's thesis had set the following targets:

1. to identify problematic cases of enforcement of access rights;
2. to identify the cause of problems.

The author has concluded, heaviness and inefficiency of the judgement enforcement is based at the time of the court decision is in process.

The author summarizes the following typical problems of judgement enforcement raises:

- conflict between parents;
- ineffectiveness of the penalty imposed by the court;
- dishonesty of the parties with regard to the court decisions;
- force majeure.

Keywords: access rights; judgement enforcement; sworn bailiff; ineffectiveness; heaviness; child interests; needs of the child.

SATURA RĀDĪTĀJS

ANOTĀCIJA	2
ANNOTATION	3
IEVADS	5
1.SASKARSMES TIESĪBU DEFINĪCIJA	7
1.1.Saskaršmes tiesības likuma tekstā.....	7
1.2.Saskaršmes tiesības tiesību doktrīnā.....	13
1.2.1. Bērna saikne ar ģimeni	14
1.2.2. Vecāku dzīves apstākļi	16
1.2.3.Bērna vajadzības	18
2.TIESAS NOLĒMUMU IZPILDE	20
2.1. Saskaršmes tiesību izpilde, kuras nevēlas bērns.....	22
2.2. Saskaršmes tiesību izpilde, kuras kavē parādnieks vai piedzinējs	24
2.3. Saskaršmes tiesību izpilde, kuras kavē bērna veselības stāvoklis	31
3.SPRIEDUMU IZPILDES PILNVEIDOŠANA.....	33
3.1.Spriedumu izpilde saskaršmes tiesībās Latvijā	33
3.2.Spriedumu piespiedu izpilde saskaršmes tiesībās Igaunijā un Lietuvā	35
3.3.Saskaršmes tiesību grozījumu ieteikumi Latvijas regulējumā	38
KOPSAVILKUMS	43
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI	45

IEVADS

Latvijas Republikas Satversmē ir garantēta valsts aizsargāta un atbalstīta laulība – savienība starp vīrieti un sievieti, ģimeni, vecāku un bērnu tiesības. Ņemot vērā reglamentēto valsts pienākumu gādāt par vecāku un bērnu tiesību aizsargāšanu un atbalstīšanu, valstī ir jābūt mehānismam, kas to nodrošina.

Kā izriet no aktuālās tiesu prakses, arvien biežāk ir sastopami gadījumi, kad, šķirot laulību, bērna vecāki nespēj vienoties par to, pie kura no abiem dzīvos bērns. Rezultātā būtiski palielinājies izpildu lietvedību skaits saskarsmes tiesību piespiedu izpildē, kas jānodrošina zvērinātiem tiesu izpildītājiem.

Zvērinātam tiesu izpildītājam saskarsmes tiesību izpilde kā amata pienākums ir nācis klāt samērā nesen – ar Civilprocesa likuma grozījumiem, kas stājušies spēkā 2015.gada 3.decembrī. Iespējams, ka neilgajā laika posmā, kopš saskarsmes tiesību izpildi nodrošina tiesu izpildītāji, šis institūts vēl nav izveidots pietiekami efektīvs. Ja arī valstij ir formāli instrumenti, kā realizēt Satversmē noteikto pienākumu, tomēr kā rāda prakse, šis mehānisms nav pietiekoši sekmīgs.

Kā pierāda daudzi gadījumi tiesu izpildītāju praksē, spriedumu izpilde saskarsmes tiesībās ir neefektīva un smagnēja, pusēm ļaunprātīgi izvairoties no ar tiesas nolēmumu uzliktajiem pienākumiem saskarsmes tiesību izpildē. Pamatojoties uz saskarsmes tiesību izpildes neveiksmīgo gadījumu analīzi, autore ir identificējusi problēmu saskarsmes tiesību institūtā – piespiedu izpildes posmā. Līdz ar to, šajā saskarsmes tiesību piespiedu izpildes posmā, kurā darbojas zvērināts tiesu izpildītājs, ar likumi ir jānosaka instrumenti, kas viecinātu saskarsmes tiesību nesekmīgas izpildes gadījumu samazināšanos.

Bakalaura darba pirmajā nodaļā apskatīts saskarsmes jēdziena saturs, iekš likuma teksta un tiesību doktrīnas. Nodaļas nobeigumā autore izvirza savu saskarsmes tiesību definīciju. Otrajā nodaļā tiek apskatīti un analizēti piemēri saskarsmes tiesību izpildu lietvedības praksē. Trešajā nodaļā autore identificē nesekmīgas izpildes cēloņus, definē problēmas un piedāvā risinājumus, kā preventīvi novērst šīs problēmas. Autore piedāvā veikt grozījumus un papildinājumus Civilprocesa likumā, kas novērstu neefektivitātes cēloņus saskarsmes tiesību izpildē.

Bakalaura darba “Saskarsmes tiesību piespiedu izpildes problemātika” mērķis ir identificēt nesekmīgas saskarsmes tiesību realizācijas cēloņus un sniegt problēmu risinājumus. Mērķa sasniegšanai izvirzīti sekojoši uzdevumi:

1. noskaidrot saskarsmes jēdzienu saturošos elementus;
2. mainīt saskarsmes tiesību definīciju;
3. analizēt izpildu lietvedības praksi saskarsmes tiesībās;
4. identificēt nesekmīgas izpildes cēloņus, konstatēt problēmas;
5. analizēt Lietuvas un Igaunijas civilprocesuālo regulējumu saskarsmes tiesību izpildē;
6. izvirzīt priekšlikumus Latvijas Republikas Civilprocesa likuma grozījumiem, papildinājumiem.

Bakalaura darbā izmantas sekojošas pētīšanas metodes:

1. vēsturiskā metode, analizējot saskarsmes tiesību normu regulējuma izmaiņas gadu gaitā;
2. analītiskā metode, analizējot normatīvos aktus, juridisko literatūru un pieejamos tiesu nolēmumus;
3. deduktīvā metode, identificējot teorijas izpildi praksē.

1.SASKARSMES TIESĪBU DEFINĪCIJA

1.1. Saskarmes tiesības likuma tekstā

Vispārināts saskarsmes jēdziens, ko sniedz terminu un svešvārdu skaidrojošā vārdnīca “Letonika” ir cilvēkdarbības procesos cilvēku un to grupu mijiedarbībā, informācijas apmaiņā (saziņā) u. tml. uz savstarpējām attiecībām balstīta garīgā saskare, iekšējā saikne.¹ Savukārt terminu un svešvārdu vārdnīcas “Vardnica.lv” un “Tezaurs.lv” nosaka, ka saskarsme ir ar dažādiem cilvēkiem,² cilvēku un to grupu mijiedarbība, kam raksturīga informācijas apmaiņa, savstarpēji regulēta rīcība, emocionāla ietekme.³ Saskarsmes tiesību jēdziens atrodams terminu un svešvārdu skaidrojošajā vārdnīcā “Termini.lza.lv”:
”Saskarsmes tiesības ir vecāka kontakts ar bērnu; tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešu kontaktu ar bērnu”.⁴ No apskatītajiem saskarsmes un saskarsmes tiesību jēdzieniem skaidrojumiem izriet, ka saskarsmes galvenie elementi ir:

- garīga saskare;
- informācijas apmaiņa;
- emocionāla ietekme;
- personiskas attiecības;
- tiešs kontakts.

Konkrētāks skaidrojums, kas papildina saskarsmes tiesību jēdzienu atrodams Civillikuma ģimenes tiesību daļas 181.panta pirmajā daļā: “Saskarsmes tiesība – bērna tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar jebkuru no vecākiem.”⁵ Šī definīcija ir identiska Civillikuma pamata – vēsturiskajā redakcijā atrodamajai, taču citās 181. panta daļās, kuras paskaidro saskarsmes tiesību jēdzienu, ir veikti grozījumi, to sašaurinot vai paplašinot. Tā, piemēram, Civillikuma 181.panta otrās un ceturtās daļas regulējums nosaka: “Katram

¹ Terminu un svešvārdu skaidrojošā vārdnīca “Letonika”. Pieejams:

<https://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=1107&q=saskarsme&id=2060684&g=1> [Aplūkots 16.02.2020.]

² Terminu un svešvārdu vārdnīca “Vardnica.lv”. Pieejams: <https://www.vardnica.lv/svesvardu-vardnica/s/saskarsme> [Aplūkots 01.03.2020.]

³ Terminu un svešvārdu skaidrojošā vārdnīca “Tezaurs.lv”. Pieejams: <https://tezaurs.lv/#/sv/saskarsme> [Aplūkots 01.03.2020.]

⁴ Turpat.

⁵ Latvijas Republikas Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937. [08.04.2020.]

vecākam ir pienākums un tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu. Šis noteikums piemērojams arī tad, ja bērns šķirts no viena vai no abiem vecākiem [..]”. Savukārt šī paša panta pamata regulējumā noteikts: “Katram vecākam ir pienākums un tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu. Šis noteikums piemērojams arī tad, ja bērns ir šķirts no ģimenes vai nedzīvo kopā ar vienu no vecākiem vai abiem vecākiem [..]”.

Salīdzinot abas apskatītā likuma redakcijas, secināms, ka spēkā esošā 181.panta otrās daļas redakcija tikusi sašaurināta, samazinot to personu loku, ar kurām bērnam kopā dzīvo, saglabājas tiesības un pienākums uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu. Šī paša panta ceturtajā daļā, spēkā esošā redakcija nosaka: “Vecākiem un personām, kurām ir saskarsmes tiesības attiecībā uz bērnu vai kuru aprūpē bērns atrodas, ir pienākums atturēties no tādām darbībām, kas varētu negatīvi iespaidot bērna attiecības ar kādu no vecākiem.” Salīdzinājumam, vēsturiskajā redakcijā šī paša panta daļa definēta sekojoši: “Jebkurai personai ir pienākums atturēties no tādām darbībām, kas varētu negatīvi iespaidot bērna attiecības ar kādu no vecākiem.”

Tātad agrāk jebkurai personai ir bijis pienākums atturēties no darbībām kas varētu negatīvi ietekmēt bērna attiecības ar kādu no vecākiem.

Autore uzskata, ka jēdziens “jebkura persona” ir persona, ar kuru bērns ir pazīstams, tas ir bērna ģimenes loceklis, ar kuru bērns labprāt komunicē, uztur saikni. Attiecīgi no tā izriet, ka “jebkura persona” ir persona, kura ir tiesīga uzturēt saskarsmi ar bērnu, kā tas ir paredzēts šī brīža Civillikuma grozījumos 181.panta 4.daļā.

Šobrīd, šo imperatīvo pienākumu atturēties no likumā minēto darbību veikšanas, proti, no bērna iespaidošanas attiecībā pret tā vecākiem, likumdevējs noteicis konkrētam personu lokam. Tās ir saskarsmei ar bērnu tiesīgās personas un personas, kuru aprūpē bērns atrodas un kuras neapšaubāmi īsteno saskarsmes tiesības.

Autore uzskata, ka pēc šobrīd spēkā esošā regulējums vecākam ir vieglāk “pazaudēt” saskarsmes tiesības ar savu bērnu, kā arī paplašinot to personu loku, kuras nedrīkst nelabvēlīgi iespaidot bērnu attiecībā pret tā vecākiem. Pamatojoties uz minēto, secināms, ka ģimenes tiesību saturs kļuvis pielīdzinātāks mūsdienu dzīves apstākļiem un cilvēku dzīves ritmam. Lai arī ar šādu regulējumu, vecāku pienākumi šķiet bezpersoniskāki kā iepriekš, taču likumdevēja ieskatā šāds regulējums saskarsmes tiesībās ir pamatots un nepieciešams.

Civillikuma 182.pantā noteikts, ka strīda gadījumā tiesa, pieprasot Bāriņtiesas atzinumu, nosaka, kā saskarsmes tiesības izmantojamas. Šī paša panta trešajā daļā noteikts,

ka tiesa var lemt par saskarsmes tiesību ierobežošanu. Saskarsmes tiesības var tikt noteiktas kā izpildāmas tikai saskarsmes personas klātbūtnē, vai Bāriņtiesas ieteiktā noteiktā vietā.

Autore uzskata, ka šis regulējums precīzi atspoguļo saskarsmes tiesību visdziļāko būtību – bērna interešu ievērošanu un drošību. Neatkarīgi no tā, vai attiecīgās darbības veic valsts vai privātās iestādes, prioritāri jāievēro bērna intereses.⁶

Svešvārdus skaidrojošajā vārdnīcā noteikts, ka intereses ir vajadzības, tieksmes.⁷ Akceptējot bērna intereses kā vissvarīgākās, iespējamā strīda risinājums starp bērna aizbildņiem vai citām saskarsmi patreiz vai potenciāli īstenojošām personām, ir vērtējams kā sekmīgs un likumam atbilstošs. No apskatītajām normām izriet, ka strīdā iesaistītajām pusēm nav liegts savstarpēji vienoties par saskarsmes tiesību realizēšanu.

Civilprocesa likumā norādīts, ka izskatāmās civillietas par saskarsmes tiesībām notiek slēgtā tiesas sēdē.⁸

Šis regulējums pamatojams ar bērna interešu aizsardzību. Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē saskarsmes tiesības interpretē kā tiesības uz privāto dzīvi un ģimenes dzīves neaizskaramību, ko garantē Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija.⁹

Tāpat Bērnu aizsardzības likuma 6.panta pirmajā daļā norādīts, ka tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras.¹⁰

Pamatojoties uz iepriekš minēto, saskarsmes tiesību jēdziens ietver sevī arī bērna gribu. *Expressis verbis* bērna gribas ievērošanas pienākumu nosaka Eiropas Savienības pamattiesību hartas 24.panta trešajā daļā deklarētās bērnu tiesības: “Katram bērnam ir tiesības regulāri uzturēt personiskas attiecības un tiešus sakarus ar abiem vecākiem, izņemot gadījumus, kad tas ir pretrunā viņa interesēm.”¹¹ Šāds regulējums atrodams arī nacionālajā Bērnu tiesību aizsardzības likumā.

⁶ Bērnu tiesību konvencija. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1150> [Aplūkots 11.03.2020.]

⁷ Terminu un svešvārdu skaidrojošā vārdnīca “Tezaurs.lv”. Pieejams: <https://tezaurs.lv/#/sv/saskarsme> [Aplūkots 01.05.2020.]

⁸ Civilprocesa likums: LV likums. Pieņemts 14.10.1998. [08.04.2020.]

⁹ Celmiņa I., Daugule D. Saskarsmes tiesību īstenošanas problemātika. Jurista vārds, 2019, nr.46. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/275625-saskarsmes-tiesibu-istenosanas-problematika/> [Aplūkots 02.03.2020.]

¹⁰ Bērnu tiesību aizsardzības likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/49096-bernu-tiesibu-aizsardzibas-likums> [Aplūkots 01.04.2020.]

¹¹ Eiropas Savienības pamattiesību Harta. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=LT> [Aplūkots 11.03.2020.]

Bāriņtiesas likuma patreizējās redakcijas 22.panta 5.daļas 3.punkts, attiecīgā norma, pēc tās satura nav grozīta kopš likuma spēkā stāšanās, 2007.gada 1.janvārī. Norma paredz, ka, ja Bāriņtiesa vēlas pieņemt lēmumu par bērna aprūpes tiesību atjaunošanu vecākiem, vai arī lemj par prasības iesniegšanu tiesā par aizgādības tiesību atņemšanu vecākam, tā pieprasa no audžuģimenes, aizbildņa vai ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas informāciju par bērna saskarsmi ar tā vecākiem, kā arī par garīgo un materiālo atbalstu bērnam no vecāku puses.¹² Pēc Bāriņtiesas likumā minētā saskarmes tiesību definējuma izriet, ka saskarmes tiesībās neietilpst vecāka garīgais un materiālais atbalsts bērnam. Tātad saskarmes tiesību izpratne šajā kontekstā ir saprotama burtiski.

Šī paša likuma 50.pants ir ieviests vēlāk – ar 2015.gada 3.decembra grozījumiem. Tas ieviests ar mērķi pasargāt bērnu pret iespējami vardarbīgu personu. Tas dod Bāriņtiesai tiesības izvērtēt apstākļus mājas vidē, sagatavot un sniegt atzinumu tiesai, ja tiek lemts par bērna aizgādību un saskarmes tiesībām.

Šis pants nosaka, kādas ziņas un citi pierādījumi pēc tiesas pieprasījuma sniedzami pagaidu nolēmuma pieņemšanai par bērna dzīvesvietu, bērna aprūpes kārtību, saskarmes tiesību izmantošanas kārtību un aizliegumu izvest bērnu no valsts. Bāriņtiesa tiesai sniedz tās rīcībā esošos pierādījumus par bērna saskarsmi ar vecākiem un citām personām, kas dzīvo vai dzīvos kopā ar bērnu vienā mājsaimniecībā.

Tātad saskarmes tiesības ietver sevī bērna aizsardzību pret vardarbību no personām, ar kurām nedalītā mājsaimniecībā bērns dzīvo.

Šis pants paplašina saskarmes tiesību saturu vairāk, kā tas definēts Civillikuma 181.pantā. Tajā saskarmes tiesības definētas kā attiecības starp bērnu un vecākiem, brāļiem, māsām, vecvecākiem, personām, ar ko bērns dzīvo kopējā, nedalītā saimniecībā, taču Bāriņtiesas likuma normā uzsvars ir likts uz bērna veselības un drošības aizsardzību.

Saskaņā ar Bāriņtiesas likuma 17.pantu, Bāriņtiesai ir sekojoši pienākumi:

- aizstāvēt bērna personiskās un mantiskās intereses;
- izskatīt sūdzības un iesniegumus par vecāku rīcību;
- piedalīties lietas izskatīšanā tiesā un sniegt atzinumu;
- sniegt tiesai informāciju par dzīves apstākļu pārbaudi;
- sadarboties ar citām iestādēm, lai nodrošinātu bērna interešu aizstāvību;
- informēt sociālos dienestus par ģimenēm, kurām nepieciešama palīdzība;
- izvērtēt vai vecāks ļaunprātīgi izmanto savas tiesības.

¹² Bāriņtiesu likums: LV likums. Pieņemts 22.06.2006. [13.03.2020.]

Ņemot vērā apskatīto tiesību normu redzams, ka Bāriņtiesai ir samērā plaša kompetence jautājumos par bērnam atbilstošu dzīves apstākļu nodrošināšanu. Bāriņtiesa ir tiesīga veikt minētās darbības, lai nododot tiesai iegūtos rezultātus, tiesa spētu objektīvi izvērtēt situāciju un pieņemt lēmumu, kas vislabāk atbilstu bērna interesēm un vajadzībām. Bez tam Bāriņtiesas likumā noteikts, ka, lai kļūtu par Bāriņtiesas priekšsēdētāju, priekšsēdētāja vietnieku un Bāriņtiesas locekli, pirms stāšanās amatā ir jāiziet mācības speciālā mācību programmā. Ministru kabineta noteikumi nosaka, ka attiecīgajām amatpersonām un iestādes locekļiem ir jābūt kompetentiem, piemēram, risku novērtēšanā aizgādības tiesībās nelabvēlīgās ģimenēs, vardarbībā pret bērnu, bērnu tiesību aizsardzības sistēmā, vecāku un bērnu tiesībās un pienākumos, un citās tēmās.¹³ Ņemot vērā visas apskatītās prasības, ko likumdevējs izvirzījis Bāriņtiesas sastāvā esošām personām, secināms, ka Bāriņtiesa ir kompetenta tieša un skaidra atzinuma sniegšanai tiesai.

Kā izriet no apskatītajām tiesības normām, kas regulē saskarsmes tiesības, var secināt, ka tiesību normās noteiktais, galvenais kritērijs ir bērna intereses.¹⁴

Satversmes tiesa kādā nolēmumā ir atzinusi, ka: “Cilvēktiesību aizsardzība ikvienā sabiedrībā sākas ar to, ka sabiedrība garantē bērnu tiesības, nodrošinot viņiem tādas apstākļus, kuros viņi pēc iespējas labāk var attīstīt savu potenciālu, lai vēlāk būtu gatavi dzīvot pilnvērtīgu pieauguša cilvēka dzīvi”¹⁵ Tātad izriet, ka šī savstarpējā līdzsvara nodrošināšana starp bērna interesēm un vajadzībām ir ieguldījums bērna nākotnei – tam, lai esot pieaudzis, cilvēks spētu dzīvot pilnvērtīgu dzīvi.

Salīdzinot saskarsmes tiesību likumdošanu Latvijā ar kaimiņvalstīm Igauniju un Lietuvu, saskatāmas gan līdzības, gan atšķirības. Tā, piemēram, Igaunijas Civillikuma ģimenes tiesību nodaļas 116.pantā noteikts, ka bērna vecākiem ir vienādas tiesības un pienākumi ar cieņu izturēties pret savu bērnu, ja vien likumā nav noteikts citādi.¹⁶ Tātad izriet, Šā paša panta otrā daļa nosaka, ka vecākiem ir pienākums un tiesības rūpēties par savu nepilngadīgo bērnu (saskarsmes tiesības). Vecāku saskarsmes tiesības ietver tiesības rūpēties par bērnu un par bērna mantu, lemt par jautājumiem kas saistīti ar bērnu.

¹³ Ministru kabineta noteikumi Nr.984 Noteikumi par bāriņtiesas priekšsēdētāja, bāriņtiesas priekšsēdētāja vietnieka un bāriņtiesas locekļa mācību programmas saturu un apmācības kārtību. Pieņemts 05.12.2006. [10.03.2020.]

¹⁴ Celmiņa I., Daugule D. 2019, nr.46.

¹⁵ Satversmes tiesas 03.06.2009. spriedums lietā Nr. 2008-43-0106. 9.2.punkts

¹⁶ Perekonnaseadus. [Igaunijas Civillikums] Pieejams:

<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013016/consolide> [Aplūkots 30.03.2020.]

Savukārt Lietuvas Civillikuma ģimenes tiesību nodaļas 3.155. panta pirmā daļa nosaka, ka, kamēr bērns nav sasniedzis pilngadību, par viņu rūpējas vecāki.¹⁷ Otrā daļa nosaka, ka vecākiem ir tiesības un pienākums pienācīgi izglītēt un audzināt savus bērnus, rūpēties par viņu veselību, un ņemot vērā viņu fizisko un garīgo stāvokli, radīt labvēlīgus apstākļus viņu pilnīgai un harmoniskai attīstībai, lai bērns būtu spējīgs iekļauties sabiedrībā. Šī paša likuma 3.156.panta pirmajā daļā teikts, ka tēvam un mātei vajadzētu būt vienādām tiesībām un pienākumiem attiecībā pret viņu bērniem.

No apskatītajiem regulējumiem izriet kopīgi saskarsmes tiesību elementi:

- rūpes par bērnu;
- vecāku vienlīdzīgās tiesības un pienākumi pret bērnu;
- pienācīgu dzīves apstākļu nodrošināšana;
- personisks, tiešs kontakts.

Tāpat ir saskatāmi arī atšķirīgi elementi:

- pienākums bērnu izglītēt un audzināt;
- lemt par jautājumiem par bērnu;
- cieņpilna izturēšanās pret bērnu;
- bērna drošība;
- garīgā saikne;
- emocionālā ietekme.

Tā kā jēdzieni “emocionālā ietekme” un “garīgā saikne” nav atrodami Igaunijas un Lietuvas Civilprocesuālajā regulējumā, autore secina, ka tie ir atvasināti no likumu tekstos esošajiem.

Apkopojot informāciju no apskatītajām tiesību normām, autore secina, ka, jēdziena “saskarsme” formulējumā ir ietverta cilvēku mijiedarbība, savstarpēja saikne un informācijas apmaiņa utt., taču, saskarsmes tiesību izpildei nav obligāti jāveido tiešs personisks kontakts. Nobeigumā autore izvirza savu saskarsmes tiesību definīciju: saskarsmes tiesības ir abu bērna vecāku (vai aizgādņu) vienlīdzīgs pienākums un tiesības rūpēties par bērnu, kā arī pieņemt lēmumus, kas skar bērnu. Lēmumi ir pieņemami, nodrošinot bērna intereses. Saskarsmes tiesības sevī ietver gan tieša, gan netieša kontakta (telefonsarunas, sarakste ar telefona, datora starpniecību u.tml.) uzturēšanu.

¹⁷Civil Code of the republic of Lithuania [Lietuvas Civillikums]

http://bibliotecanonica.net/docsac/btcacj.htm#_Toc231739387 [Aplūkots: 30.03.2020.]

1.2. Saskarsmes tiesības tiesību doktrīnā

Saskarsmes tiesību jēdziena pamatā ir bērna labāko interešu princips. Tādēļ tiesai ir jāievēro šis princips, gatavojot nolēmumu par saskarsmes tiesību realizāciju. Sekojoši var apgalvot, ka Civillikums piešķir bērnam tiesības realizēt saskarsmi, bet bērna vecākiem – gan tiesības, gan pienākumus uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu. Vienlaikus saskarsmes tiesību jēdzienā iekļauts vecāka, kurš nedzīvo kopā ar bērnu, tiesības saņemt ziņas par viņu, it īpaši ziņas par viņa attīstību, veselību, sekmēm mācībās, interesēm un sadzīves apstākļiem.¹⁸

Uz bērnu interešu prioritāti ir norādījusi arī Satversmes tiesa, savā nolēmumā uzsverot, ka jebkurš lēmums, kas attiecas uz bērnu, jāpieņem tādā veidā, lai, cik vien tas iespējams, tiktu ievērotas bērna intereses un nodrošinātas viņa tiesības. Tās tiek skartas ne tikai tad, kad lēmums jāpieņem tieši attiecībā uz bērnu, bet arī tad, kad lēmums var būt tikai attiecināms uz bērnu vai var netieši skart bērnu. Arī tad, ja bērns nav lēmuma objekts, minētais prioritātes princips ir jāievēro, ja vien šis lēmums bērnu var skart. Jebkuras citas prioritātes atzīšana bez nopietna iemesla un attaisnojuma nav pieļaujama.¹⁹

Tātad redzams, ka tiesai, lemjot par saskarsmes tiesību piešķiršanu un to apjomu, vai nepiešķiršanu, ir jāraugās tikai no bērna vajadzību skatpunkta – ko vēlētos bērns, nevis strīdā iesaistītās puses. Tiesai nav uzliktu citu kritēriju, ar kuru palīdzību nolēmums būtu pieņemams. Bērnam ir tiesības izteikt savu viedokli, kontaktējoties ar vecākiem un citiem radniekiem, ņemot vērā viņa brieduma pakāpi, kā arī viņa tiesības uz privāto dzīvi. Vecākiem šķiroties bērna domas un vēlēšanās, ar kur no vecākiem dzīvot, izvērtējot visus apstākļus, tiek uzklautas un ņemtas vērā. Normatīvie akti nosaka vecāku pienākumus un tiesības attiecībā ar bērnu, taču nenosaka, ka arī bērnam ir pienākums kontaktēties ar abiem vecākiem. Savas tiesības bērns var izmantot, ja viņam ir tāda vēlēšanās, tad šāda iespēja ir jārada. Savukārt, ja bērns šīs tiesības izmantot nevēlas, tad viņš to var nedarīt.²⁰

Tiesību doktrīnā ir sacīts, ka bērna labāko interešu princips sastāv no trīs līmeņiem:

¹⁸ Anita K. 2011, 864.lpp

¹⁹ Satversmes tiesas spriedums 2005.12.22. lietā Nr. 2005-19-01 11.punkts. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/veids/satversmes-tiesa/spriedumi> [Aplūkots 23.03.2020.]

²⁰ Inta Siliniece: Saskarsmes tiesību nozīme un tiesiskais statuss. Pieejams: [file:///C:/Users/Gundega/Downloads/4286-6183-1-PB%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Gundega/Downloads/4286-6183-1-PB%20(1).pdf) [Aplūkots 03.05.2020.]

1. Materiālās tiesības, jeb konkrētā bērna konkrēto interešu izvērtējums;
2. Tiesību normu interpretācijas pamata princips, jeb interpretācija, kas vislabāk atbilst konkrētā bērna interesēm;
3. Procesuālie noteikumi, jeb iespējamo lēmumu ietekmes analīze, pieņemot bērnu ietekmējošus lēmumus.²¹

Autore uzskata, ka bērna interešu principa sadalījums līmeņos ir pamatots, jo šie trīs līmeņi nevar darboties paralēli viens otram, bet gan papildina viens otru.

Tikai tad, kad tiesa izvērtējusi materiālās tiesības, rodas jautājumi par konkrētajai situācijai piemērojamo tiesību normu par to, kāda šīs normas interpretācija vislabāk atbilstu bērna interesēm un apsvērumi par iespējamā lēmuma ietekmi uz bērnu.

1.2.1. Bērna saikne ar ģimeni

Būtiski, ka bērna interešu principa satura (saskarsmes tiesību sakarā) noteikšanā, pēc iespējas jā saglabā bērna saikne ar ģimeni.²² Ģimenei ir noteicoša loma bērnam pilnvērtīgu dzīves apstākļu un harmoniskas attīstības nodrošināšanā. Tieši ģimenes audzināšanai ir svarga nozīme cilvēka personības fiziskās un morālās veidošanās procesā. Bērna subjektīvās tiesības ir tikt audzinātam ģimenē, tiesības zināt savus vecākus un dzīvot kopā ar tiem, tiesības tikt aprūpētiem un audzinātiem no abu vecāku puses.²³ Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem par 2018. gadu, šķirto laulību skaits Latvijā sasniedzis 45,7 %. Bērnu skaits līdz 14 gadu vecumam bijis 305 291. Ņemot vērā augsto šķirto laulību skaitu, jāsecina, ka riskam augt šķirtā ģimenē ir pakļauti līdz pusei no visiem valstī esošajiem mazgadīgajiem bērniem.²⁴ Augstais šķirto laulību skaits norāda, ka bērnu tiesības tikt audzinātam ģimenē, tiek sistemātiski pārkāptas.²⁵

²¹ Kronberga I. Bērna labāko interešu principa realizācija praksē. Bērnu drošība un intereses. Jurista vārds, 2020. Nr.01 (1111). Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/275874-berna-labako-interesu-principa-realizacija-prakse/> [Aplūkots 19.03.2020.]

²² Bērnu tiesību aizsardzības likums: LV likums. Pieņemts 19.06.1998. [19.03.2020.]

²³ Balodis K. Ievads civiltiesībās. Rīga, Zvaigzne ABC, 383.lpp.

²⁴ LR Centrālās statistikas pārvalde. Pieejams:

http://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/iedz/iedz_laulibas_ikgad/?tablelist=true [Aplūkots 02.05.2020.]

²⁵ Inta Silinieca: Saskarsmes tiesību nozīme un tiesiskais statuss. Pieejams:

[file:///C:/Users/Gundega/Downloads/4286-6183-1-PB%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Gundega/Downloads/4286-6183-1-PB%20(1).pdf) [Aplūkots 03.05.2020.]

Šķiršanās gadījumā vecākiem jābūt atbildīgiem par to, kādas sekas viņu savstarpējie konflikti atstās uz bērna personības attīstību. Vecāki strīdu karstumā nereti piemirst par klātesošajiem bērniem, tādējādi rīkojoties bezatbildīgi. Konflikta risināšana nenobriedušas personības klātbūtnē ir viena no emocionālās vardarbības formām.²⁶

Lai arī tiesai, nosakot saskarsmi, pēc iespējas jācenšas saglabāt bērna saikne ar ģimeni, tomēr bērna attīstība un drošība ir aizsargājama, un vecāki nav tiesīgi paturēt bērnu pie sevis vidē, kas varētu kaitēt bērna veselībai un attīstībai.²⁷ Tātad, tiesa izvērtē bērna interešu un vajadzību līdzsvaru, jo bērns var neapzināties, ka viņam nepieciešama labvēlīga vide augšanai.

Tiesību doktrīnā atrodama atziņa, ka tiesas procesā novērtējamo apstākļu kopums ir plašs, taču tos visus var iedalīt vairākās kategorijās, kurām pakārtojas jautājumi, kas saistīti ar ģimenes ekonomiskajām vajadzībām un iespējām, psiholoģisko noturību u.tml. Šīs kategorijas ir sekojošas:

- jautājumi par bērna un kopā nedzīvojošā vecāka attiecībām;
- jautājumi par katra vecāka personības raksturojumu;
- jautājumi, kas saistīti ar bērna dienas režīmu;
- jautājumi, kas saistīti ar vidi, kurā notiks tikšanās, un bērna drošību.²⁸

Uzsverot uzskaitījuma pamatotību, jāpiemin Bērnu tiesību konvencijas 9.pants, kas nosaka, ka jānodrošina, lai neviens bērns netiktu šķirts pret viņa gribu no vecākiem, izņemot gadījumus, kad tas atbilst bērna interesēm.²⁹

No apskatītajām apstākļu kopumu kategorijām izriet, ka neatkarīgi no vecāka finansiālā vai materiālā stāvokļa, vecāka rūpēs par bērnu ietilpst arī uzskaitījumā norādītie aspekti, kas ir savstarpēji līdzvērtīgi. Tas var prasīt ilgu laiku un pūles, lai institūcijas objektīvi spētu novērtēt visus šos jautājumus. Nereti vecāki šo institūciju pārstāvju klātbūtnē izliekas un neatklāj patiesos apstākļus, kādos bērns patiesībā aug.

²⁶ Celmiņa I., Daugule D. 2019, nr.46.

²⁷ ECT 2010.gada 6.jūlija spriedums lietā Neulinger and Shuruk v.Switzerland (Lieta Nr.41615/07), 136.punkts. Tiesībsarga biroja pētījums "Eiropas Cilvēktiesību spriedumu bērnu tiesību jomā analīze", Rīga, 2013. Pieejams: http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/legacy/ECT_prakse_bernu_tiesibu_joma_2013.pdf [Aplūkots 10.04.2020]

²⁸ Celmiņa I., Daugule D. 2019, nr.46.

²⁹ Bērnu tiesību konvencija. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1150> [Aplūkots 11.03.2020.]

Šis autores izvirzītais saskarsmes tiesību jautājums tiesas nolēmumu izpildē sīkāk apskatīts bakalaura darba 2.nodaļā, minot piemēru par Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016. gada 21.septembra nolēmumu lietā Nr.C30648116, kur pats bērns acīmredzami izrādīja nevēlēšanos pildīt tiesas noteikto saskarsmes izmantošanas kārtību, no kā secināms, ka bērna saikne ar ģimeni, no tiesas puses nedrīkst tikt formāli “uzspiesta”, neskatoties uz bērna interesēm tikai tāpēc, ka to prasa sabiedrība.

1.2.2. Vecāku dzīves apstākļi

Bērna labāko interešu ievērošanas principa nodrošināšana saskarsmes procesā nav reducējama tikai uz bērna vēlmju piepildīšanu, bet ir samērojama ar bērna vecumu un viņa reālajām ikdienas vajadzībām, uztura, pilnvērtīgas attīstības, izglītības, audzināšanas un drošības vajadzībām un to, lai saskarsmes laikā šie apstākļi būtiski nepasliktinātos.³⁰ Secināms, ka tiesai, izskatot lietu par saskarsmes tiesībām, vienlaikus ir jāspēj vērtēt daudzi apstākļi. Saskarsmes tiesības var pielīdzināt klauzulai, kuras saturs piepildāms atbilstoši katram individuālajam gadījumam un kura lemšana nedrīkst būt stingri reglamentēta, jo tam vienlaikus jāatbilst arī saskarsmes tiesību mērķim un būtībai.

Saskarsmes tiesību saturā vērtējama arī vecāku dzīves apstākļu atbilstība bērna tiesību un interešu nodrošināšanai, un analogiski, ja saskarsmes tiesības pieprasa kāda no Civillikuma 181.panta trešajā daļā minētajām personām.³¹ Tātad, tiesa var uzlikt Bāriņtiesai par pienākumu sniegt atzinumu par saskarsmes tiesīgo vai potenciāli esošo personu dzīves apstākļiem. Domājams, ka ar to jāsaprot ne tikai situācija tiesīgās personas dzīves vietā, bet arī viņas ikdienas nodarbošanās, dzīves ritms un citi bērnam nozīmīgi vides veidojoši faktori. Lai, iespējams, atvieglotu tiesas lemjamo jautājumu saskarsmes tiesību lietās, likumdevējs ir noteicis, ka prasītājs prasības pieteikumā ir tiesīgs norādīt saskarsmes tiesību saturu.³² Atbilstoši tiesībām, ko piešķīris likumdevējs, tomēr šīs tiesības prasītājam ir jāpamato un jānorāda uz savas dzīves apstākļiem, kas tiesai ļautu lemt par labu šai personai, kā arī nepieciešamības un/vai šaubu gadījumā uzlikt Bāriņtiesai par pienākumu pārbaudīt, vai pieteikumā minētais atbilst realitātei.

³⁰ Celmiņa I., Daugule D. 2019, nr.46.

³¹ Turpat.

Tā kā veicot nepieciešamo ģimenes vides izpēti, Bāriņtiesas rīcībā nonāk plaša informācija par bērna ģimeni, tad Bāriņtiesas pārstāvjiem, kā speciālistiem bērnu tiesību jautājumā, ir jāspēj ne vien izanalizēt katra individuālā bērna labāko interešu saturu, bet arī prast modelēt situācijas attīstību nākotnē, sniedzot par to atzinumu, ko izvērtē tiesa.³³

Tiesa, lai varētu izšķirt strīdu par saskarsmes tiesību noteikšanu, mēdz jēdzienu “bērna labākās intereses” piepildīt ar šo tiesību realizāciju “samērā ar vecāku spējām.”³⁴ Tas pamato jau iepriekš apgalvoto, ka papildus bērna interesēm ir jāņem vērā arī katra vecāka spējas sniegt bērnam pilnvērtīgai attīstībai nepieciešamo vidi.

Būtu nepareizi ar jēdzienu “bērnām nepieciešamā vide” saprast tikai materiālo nodrošinājumu. Ievērojot bērna labāko interešu apsvērumus, bērna pilnvērtīgas attīstības videi nepieciešama arī vecāku sniegta mīlestība, sapratne, rūpes un atbalsts.³⁵

Vecāku dzīves apstākļi, kā kritērijs saskarsmes tiesību kārtības noteikšanai, atrodams Rīgas rajona tiesas nolēmumā lietā Nr.C33290814. Neskatoties uz tiesas noteikto saskarsmes tiesību īstenošanas grafiku, bērna māte norādījusi, ka tas nav pildāms, jo bērna tēvs uz satikšanos ar dēlu mēdz ierasties alkohola reibumā, pakļaujot bērnu emocionālai vardarbībai, ko tiesa arī atzinusi par pamatotu (skat. 2.Nodaļu).

Skaidri saprotams, ka šāda situācija nav pieļaujama, un tā var nelabvēlīgi ietekmēt bērnu. Rodas jautājums, vai Bāriņtiesa ir pienācīgi izvērtējusi iespējamo kaitējumu, ko bērna tēvs var radīt, ierodoties uz tikšanos ar bērnu alkohola reibumā. Kā arī, vai Bāriņtiesa sniedzot atzinumu tiesai, ir pietiekami novērtējusi bērna tēva dzīvesveidu, viņa attieksmi pret bērnu. Autores ieskatā vecāka dzīves apstākļu jēdziens jāuztver paplašināti, tajā iekļaujot arī vecāka dzīvesveida izvērtējumu.

Saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 16.pantu, Bāriņtiesai ir tiesības:

1. pieprasīt un bez maksas no iestādēm saņemt ziņas, kas nepieciešamas, lai izvērtētu bērna tiesību ievērošanu;
2. veikt amatpersonu un iedzīvotāju aptauju, lai iegūtu ziņas, kas nepieciešamas lēmumu pieņemšanai attiecībā uz bērnu;
3. uzaicināt personas uz pārrunām un pieprasīt no tām paskaidrojumus par bērna personisko un mantisko tiesību aizsardzību;
4. iesniegt tiesā prasības pieteikumus un pieteikumus bērna interesēs;

³³ Celmiņa I., Daugule D. 2019, nr.46.

³⁴ Turpat.

³⁵ Turpat.

5. veikt pārrunas ar bērnu bez citu personu klātbūtnes;
6. lūgt psihologu veikt personas vai ģimenes psiholoģisko izpēti un saņemt atzinumu;
7. pārbaudīt bērna dzīves apstākļus;
8. fotogrāfēt, filmēt, iegūt skaņu ierakstus, ja bērna dzīves apstākļu pārbaudē atklājas, ka bērds dzīvo veselībai bīstamos apstākļos.

Kā izriet no apskatītās tiesību normas, Bāriņtiesai ir plaša kompetence bērna dzīves vides apstākļu novērtēšanā. Ņemot vērā aplūkoto situāciju par bērna tēvu, kurš uz saskarsmes tiesību īstenošanu ierodas alkohola reibumā, autore uzskata, ka Bāriņtiesai primāri nav pievērsusi pietiekamu uzmanību uz apstākļiem, kādos bērna tēvs dzīvo; viņa dzīvesveidu, lai satiekoties ar bērnu, netiktu apdraudēta bērna dzīvība un veselība.

1.2.3. Bērna vajadzības

Nosakot saskarsmes tiesības, tiesa pieņemtie lēmumi, balstās uz bērna labāko interešu apsvērumiem, kas sevī ietver arī bērna vajadzības. Tiesa, vērtējot bērna vajadzības, ņem vērā arī viņa tiesības uz pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību, kas jānodrošina vecākiem.³⁶ Tādēļ kā saskarsmes tiesību elements izvirzāmas arī bērna vajadzības, ko pats bērns var neapzināties. Lēmums jāpieņem atbilstoši bērna vislabākajām interesēm, ar bērna līdzdalību un ievērojot bērna emocionālās vajadzības.³⁷

Autore uzskata, ka salīdzinot likumu tekstos pieejamos regulējumus ar zinātnieku pausto, ir saskatāmas līdzības. No pieejamajā literatūrā ļoti sadrumstalotajām niansēm par saskarsmes tiesību izpausmi praksē, autore izvirza četrus saskarsmes tiesību elementus:

- bērna labākās intereses;
- bērna saikne ar ģimeni;
- vecāku dzīves apstākļi;
- bērna vajadzības.

Autore secina, ka elements “bērna intereses” ir atrodams gan likuma tekstā, gan tiesību doktrīnā. Elementus “bērna saikne ar ģimeni”, “vecāku dzīves apstākļi” un “bērna vajadzības” nav iespējami salīdzināt ar literatūrā atrodamajiem, jo tie ir formāli saskarsmes

³⁶ Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 22.oktobra spriedums lietā Nr.C30794212

³⁷ Rokasgrāmata “Konvecnija par bērna tiesībām ieviešana praksē”. Apvienoto Nāciju Bērnu fonds (UNICEF),2002, 137.lpp.

tiesību priekšnoteikumi, savukārt bērna intereses un drošība – saturiski plaši jēdzieni, kuri var tikt pildīti katrā situācijā atšķirīgi.

Kā piemēru bērna interešu nepietiekamā ievērošanā, var minēt Rīgas rajona tiesas 2017.gada 13.novembra nolēmuma lietu (arhīva Nr.3-12/0279/18). No tās izriet, ka neskatoties uz to, kādu saskarsmes tiesību izmantošanas grafiku ir noteikusi tiesa, nav tikušas pilnībā izvērtētas visas bērnu vajadzības. Tiesa noteikusi tēvam saskarsmes izmantošanas tiesības sestdienu rītos, pulksten 9.00. Tomēr māte paskaidrojums tiesai norādījusi, ka saskarsmes tiesību izpilde noteiktajā laikā nav izpildāma, jo tas neatbilst bērnu interesēm un vajadzībām – paši bērni ir lūguši agro rīta stundu pārcelt nedaudz vēlāk, jo pēc garās skolas un pirmsskolas izglītības iestāžu apeklējuma, tie ir noguruši un vēlās atpūsties paguļot nedaudz ilgāk, kā darbadienās. Šajā gadījumā nav tikušas ievērotas īpašas bērnu intereses un vajadzības.

Lai šādi gadījumi neatkārtotos un tiesas nolēmumu izpildes būtu iespējamas, autore izvirza nepieciešamību tiesai, lemjot par saskarsmes izpildes grafiku, vērst lielāku uzmanību bērnu vajadzībām. Visu lēmumu pieņemšanā, kas skar bērnu, normatīvajos aktos ir norādīts uz bērna interešu izvērtējumu. Kā minētajā situācijā redzams, nav pietiekami izvērtētas tieši bērna vajadzības un viedoklis par saskarsmes tiesību izmantošanas grafiku. Ja šajā lietā bērna viedoklis būtu bijis uzklausīts, tad, iespējams, arī nebūtu aizķeršanās tiesas nolēmuma piespiedu izpildē. Nav izslēdzams, ka nepieciešams veicināt tiesājošos pušu godprātību, gan spriedumu izpildē, gan sprieduma pieņemšanas procesā – būt atbildīgākiem un laikus izvērtēt, vai grafiks, par kuru tiek lemts, spēs funkcionēt arī praksē.

Apkopojot pirmajā nodaļā izklāstīto, autore secina, ka normatīvajos aktos pieejamais saskarsmes jēdziena definējums satur daudz un dažādus elementus, taču jēdziena būtība ir nemainīga visos aktos. Tāpat tiesību doktrīnā saskatītie elementi ir daudzveidīgi, taču kopumā savstarpēji saistīti.

2. TIESAS NOLĒMUMU IZPILDE

Gan nacionālajā, gan pārnacionālajā līmenī uzsvērts, ka personas pamattiesību uz taisnīgu tiesu ietilpst arī tiesības uz pienācīgu sprieduma izpildi. To ir atzinusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pantā ietverot pušu procesuālās tiesības uz tiesas nolēmuma izpildi.³⁸ Taču jau pirms konvencijas pieņemšanas un spēkā stāšanās tiesu nolēmumu izpilde jau funkcionēja daudzās pasaules valstīs un arī Latvijā.

Termins “tiesu izpildītājs” parādījās neilgu laiku pēc Latvijas valsts izveidošanās 1918.gada 18.novembrī, nomainot līdz tam lietoto krievisko terminu “tiesas pristavs”. Tāpat laika gaitā mainījušies šī amata ieņemšanas priekšnoteikumi, tiesu izpildītāja kompetences un citi jautājumi lai nodrošinātu visoptimālāko un efektīvāko tiesas nolēmumu izpildi.

Sākotnēji Civilprocesa nolikuma Saeimas Kodifikācijas 1932.gada izdevums noteica, ka pastāv trīs spriedumu izpildes veidi:

1. mantas nodošana dabā tai personai, kurai tā piespriesta;
2. piedziņas vēršana uz parādnieka kustamo mantu;
3. piedziņas vēršana uz parādnieka nekustamo mantu.³⁹

Laika gaitā un normatīvo regulējumu attīstības rezultātā 2002.gadā pieņemtais Tiesu izpildītāju likums nosaka, ka tiesu izpildītājam ir pienākums veikt amata darbības, lai izpildītu šādus tiesas un citu personu vai amatpersonu nolēmumus:

1. par piedziņu;
2. par prasības nodrošinājumu;
3. par telpu atbrīvošanu (izlikšanu);
4. par ievešanu valdījumā;
5. par notiektu priekšmetu izņemšanu;
6. par saistību piespiedu izpildi;
7. par izsoles rīkošanu;
8. par mantas konfiskāciju.⁴⁰

³⁸ Grigore Bāra E., Avota A., Berlande G. Tiesu izpildītāja institūts Latvijā (1918-2018) Rīga: Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padome, 2018, 7.lpp.

³⁹ Civilprocesa nolikums. 1932. gada izdevums Zvēr.adv. Kārļa Dzelzīša redakcijā. Rīgā, 1936. [27.02.2020.]

⁴⁰ Tiesu izpildītāju likums: LV likums. Pieņemts 24.10.2002. [16.02.2020.]

Pašreiz spēkā esošā Zvērinātu tiesu izpildītāju likuma regulējumā noteikts, ka Zvērināti tiesu izpildītāji veic tiesas un citu institūciju nolēmumu izpildi, kā arī citas likumā noteiktās darbības. Viņi ir amata darbībā neatkarīgi un pakļauti vienīgi likumam. Zvērināti tiesu izpildītāji ir tiesu sistēmai piederīgas personas, kuras pastāv pie apgabaltiesām un pilda tām likumos noteiktos pienākumus. Amata darbībā zvērināti tiesu izpildītāji ir pielīdzināti valsts amatpersonām.⁴¹

Kaut gan zvērinātam tiesu izpildītājam veicamās amata darbības ir vairākas, tās netiek veiktas vienādi bieži. Mūsdienās viss attīstās strauji, tādēļ praksē mēdz atklāties neprecizitātes normatīvajos regulējumos, “likuma robi” kā arī vienkārši praksē neefektīvi izpildāmas amata darbības.

Iepazīstoties ar dažādām situācijām tiesas noteikto saskarsmes tiesību īstenošanu piespiedu izpildes kārtībā, var iedalīt trīs kategorijās. Pirmajā kategorijā iekļaujami visi tie gadījumi, kad piespiedu izpildi tiesu izpildītājs nespēj realizēt tādēļ, ka to nevēlas bērns. Kā nosaka Bērnu aizsardzības konvencijas 3.pants, visās dabībās, kas attiecās uz bērnu, neatkarīgi no tā, kas veicis šīs darbības, ir jāatbilst bērna interesēm.⁴² Secināms, ka neatkarīgi no tā, ko tiesa savā nolēmumā ir noteikusi, tāpat primāri tiek ievērots tas, kā jūtas un ko vēlējas bērns. Otrajā kategorijā iekļaujami gadījumi, kuros tiesas nolēmumu izpildi kavē bērna vecāki, izmantojot melus un atrunas. Trešajā kategorijā – gadījumi, kad tiesas nolēmuma izpilde objektīvi nav iespējama nepārvaramas varas rezultātā.

Bakalaura darba 2.1., 2.2. un 2.3. apakšnodaļās analizēti dažādas piespiedu izpildes nolēmumu situācijas saskarsmes tiesībās. Minētie piemēri parāda, ka saskarsmes tiesības veido daudz nianšes, kurām pievēršot lielāku uzmanību, tiktu atvieglota pašlaik esošā smagnējā tiesas nolēmumu piespiedu izpilde saskarsmes tiesībās.

⁴¹ Tiesu izpildītāju likums: LV likums. Pieņemts 24.10.2002. [16.02.2020.]

⁴² Bērnu tiesību konvencija. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1150> [Aplūkots 11.03.2020.]

2.1. Saskarsmes tiesību izpilde, kuras nevēlas bērns

Pirmā situācija

Rīgas apgabaltiesa 2016.gada 17.februārī nosprieda bērna mātei B saskarsmes tiesību izmantošanu ar nepilngadīgajiem bērniem C un D, nosakot saskarsmes tiesību izmantošanas laiku.

B divas reizes saskaņoja ar bērnu māti saskarsmes tiesību īstenošanu, taču māte A tās esot liegusi. B vērsās pie zvērināta tiesu izpildītāja, lai uzsāktu nolēmuma piespiedu izpildi. Zvērināts tiesu izpildītājs nosūtījis bērnu mātei A paziņojumu par pienākumu izpildīt nolēmumu, tajā norādot, ka saskarsmes tiesības īstenošanas sākot ar noteikto datumu, piedzinēja dzīvesvietā. Tā kā māte un bērni atkal nebija ieradušies, tiesu izpildītājs vērsies tiesā ar lūgumu lemt par naudas soda uzlikšanu mātei.

Paskaidrojumos tiesai māte A norādījusi, ka tiesa noteikusi bērnu dzīvesvietu pie mātes, saskarsmi ar tēvu pieļaujot tikai ievērojot bērnu pausto viedokli un intereses.

Pirms tiesas nolēmuma veikta bērnu psiholoģiskā izpēte, kurā speciālists bērnos konstatējis emocionālās vardarbības, kā arī iespējams fiziskās vardarbības pazīmes no tēva B. Bērnu māte arī norādījusi, ka abi bērni ir aculiecinieki vairākkārtīgai fiziskai un emocionālai vardarbībai pret A no piedzinēja B puses.

Bez tam māte A vērsusies Bāriņtiesā, kur saņēmusi ieteikumus kā nodrošināt pakāpenisku bērnu – tēva saskarsmes tiesību īstenošanu, lai pēc tikšanās bērniem nerastos nepatīkamas emocijas. Viens no ieteikumiem bija B bērniem uzrakstīt vēstuli, uz ko piedzinējs B ir atbildējis, ka viņam tam nav laika. Bērni, savukārt, ir tēvam uzrakstījuši vēstules, uz kurām tie pēc 4 nedēļām nav saņēmuši atbildes.⁴³

Pirmā tikšanās reize notikusi bez iesaistītiem institūciju pārstāvjiem, ievērojot Bāriņtiesas norādījumus mātes un bērnu dzīvesvietā. Bērns C ir atteicies tikt ar tēvu, savukārt bērns D ir atteicies tuvoties un runāt ar B pat A klātbūtnē. Neskatoties uz bērnu pretošanos, tēvs B pieturējies pie tiesas nolēmumā noteiktās saskarsmes tiesību īstenošanas kārtības un nepiekrīt Bāriņtiesas ieteiktajai saskarsmes īstenošanai pamazām, tā, lai no sākuma bērni aprastu ar tēvu.⁴⁴

⁴³ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016.gada 21.septembra nolēmums lietā Nr.C30648116.

⁴⁴ Turpat.

Par tiesas nolēmuma nepildīšanu mātei tika uzlikts naudas sods 30 EUR apmērā.⁴⁵ Vai nolēmums turpmāk ticis pildīts, nav zināms, jo pēc šī tiesas nolēmuma izpildu lietvedībā nav novērojama turpmākas pušu aktivitātes.

Šajā piemērā redzams, ka māte rīkojusies, pamatojoties uz bērnu interesēm, t.i., viņu nevēlēšanos tikties ar tēvu B, kas ir pretrunā ar tiesas nolēmumā noteikto saskarsmes tiesību saturu. Tomēr skaidri iezīmējas, ka tēvs B nav pietiekoši pretimnākošs, kas, iespējams, bērnos veicinājis nevēlēšanos tikties. Autore uzskata, ka šī ir viena no spriedumu piespiedu izpildes problemātikām – prasītāja stūrgalvīgā pieturēšanās pie spriedumā rakstītā, atsacīšanās no pakāpeniskas pieejas tā efektīvai izpildei, tādējādi kavējot attiecību veidošanos ar bērniem.

Autore uzskata, ka šajā piemērā atspoguļojas vēl kāda problēma, kas liedz efektīvu sprieduma izpildi – vecāku savstarpējais konflikts. Neskatoties uz to, ka tiesa jau veikusi ģimenes apstākļu izpēti un visi bērnam svarīgi apstākļi ir zināmi, uz kuriem pamatojoties tiesa pieņem gala lēmumu, ar to vecāku savstarpējās attiecības neatrisinās. Ja starp abām pusēm ir pastāvējis konflikts, ar tiesas nolēmuma spēkā stāšanos tas netiek izbeigts. Situācijā, kad vecāks, pie kura bērns nedzīvo, nespējot sagaidīt, kad otrs vecāks sāks pildīt ar tiesas nolēmumu tam uzlikto pienākumu par saskarsmes tiesību īstenošanu, iesniedz izpildu rakstu zvērinātam tiesu izpildītājam, sākas kareivīgu emociju uzplaiksnījumi. Vecāki šajā brīdī neapjauš, ka tādējādi viņi risina tikai savas personiskās domstarpības, pie kam, kā ietekmes un atriebības līdzeklis vienam pret otru, bieži vien kļūst bērns. Tieši šo dusmu un pārējo negatīvo emociju dēļ, ko vecāki jūt viens pret otru, rodas absurda situācija, kad tiesas nolēmums netiek izpildīts. No izpildu lietām izriet, ka bērna vecāki mēdz slikti izteikties viens par otru, caur izteiktajiem apvainojumiem nostādot bērnu pret vienu no vecākiem, ar mērķi panākt bērna labvēlību savā pusē. Pamatojoties uz minēto, domājams, ka nav pareizi saskarsmes tiesību īstenošanas neiespējamību pamatot tikai ar bērna viedokli, jo aiz tā, visticamāk, stāv tā vecāka subjektīvās intereses, kurā ikdienas aizgādībā bērns atrodas.

Pirmajā situācijā apskatītās problēmas – vecāka stūrgalvība, pieturoties tikai pie tiesas nolēmuma “burta” neveicot Bāriņtiesas ierosinātos pakāpeniskās saskarsmes soļus, bet turpinot uzturēt konfliktsituāciju arī pēc tiesas nolēmuma spēkā stāšanās, ir savstarpēji

⁴⁵ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016.gada 21.septembra nolēmums lietā Nr.C30648116.

saistītas un attiecīgais tiesas nolēmums netiks izpildīts, līdz vecāku savstarpējais konflikts nebūs izbeigts.

Tādējādi, tiesas noteiktā izlīguma nepildīšanā lielu lomu spēlē vecāku abpusējo attiecību nesakārtotība un autore izvirza priekšlikumu, ka gadījumos, kad abas puses nav vienprātis par visiem kopdzīves izbeigšanas jautājumiem, nepieciešama psihologa vai ģimenes konsultanta pieaicināšana.

Apkopojot iepriekš minēto autore secina, ka būtiskākās saskarsmes tiesību izpildes problēmas lietās, kuru nevēlas bērns ir sekojošas:

- vecāku stūrgalvīgā pieturēšanās pie spriedumā rakstītā, atsacīšanās no pakāpeniskas pieejas tā efektīvai izpildei.
- savstarpējie vecāku konflikti un bērna noskaņošana par labu vienai no pusēm.

2.2. Saskarsmes tiesību izpilde, kuras kavē parādnieks vai piedzinējs

Šajā apakšnodaļā apskatīti tiesu izpildītāju praksē bieži sastopamie gadījumi, kad saskarsmes tiesību īstenošanu kavē paši vecāki izvairoties no tiesas uzliktā pienākuma.

Otrā situācija.

Tiesa, lemjot par saskarsmes tiesību īstenošanu, noteica saskarsmes īstenošanas grafiku. Pēc tiesas nolēmuma, divu nepilngadīgo bērnu tēvs B vērsās ar prasību pret māti A, kurā norādīts, ka A neievēro tiesas nolēmumā noteikto un bērnus nogādā tēvam B ar vairāku stundu laika nobīdi. Pēc atkārtoti izsūtīta tiesu izpildītāja paziņojuma par pienākumu izpildīt nolēmumu, norādot tiesības īstenošanas kārtību, māte A atkārtoti izvairās.⁴⁶

Māte A paskaidrojums norādījusi, ka prasība pret viņu ir nepamatota un noraidāma, jo viņa primāri ievērojusi bērnu intereses. Kaut gan saskarsmes tiesību izpildes laiks noteikts sestdienās pulksten 9:00, A apgalvo, ka bērni pēc saspringtās nedēļas skolā un bērnudārzā ir noguruši un lūgušu iespēju brīvdienas rītā nedaudz ilgāk pagulēt un tikai tad doties uz satikšanos ar tēvu. A tāpat norāda, ka prasītājs esot agresīvs un tādējādi var apdraudēt arī bērnus.

⁴⁶ Rīgas rajona tiesas 2017.gada 20.jūlija nolēmums lietā Nr.C33421217

Mātei par saskarsmes tiesību nepildīšanu uzlikts naudas sods 100 EUR apmērā. Nebūtu pareizi izdarīt secinājumus par to, vai šis naudas sods ir izpildījis savu funkciju un nolēmums atbilstoši ticis pildīts, bet to var prezumēt, jo pēc naudas soda uzlikšanas izpildu lietvedība apstājusies.

Kā cēlonis tiesas nolēmuma izpildei šajā situācijā iezīmējas sekojoši elementi: negodprātīga attieksme pret tiesas nolēmumu – tā ignorēšana, apzināti samazinot tiesas noteikto saskarsmes tiesību izpildes laiku; abu vecāku savstarpējais konflikts, kas izpaužās kā norāde vienam uz otra “sliktajām” darbībām.

Analizējot nesekmīgo sprieduma izpildes gaitu secināms, ka saskarsmes tiesības netiek pildītas labprātīgi, jo visa pamatā ir starp pusēm joprojām pastāvošais konflikts, tajā iesaistot bērnus.

Izmantojot izdomājumus, melus, atrunas un citus trikus, strīdā iesaistītās puses cenšas atņemt iespēju otram vecākam uzturēt saskarsmes attiecības ar abu kopējiem bērniem un izvairās no tiesas uzliktā pienākuma.

Neskatoties uz to, ka primāri jāņem vērā bērnu intereses, šajā situācijā, līdzīgi kā pirmajā situācijā atkal iezīmējas, ka patiesībā pār bērna interesēm prevalē vecāku intereses.

Analizējot otro situāciju, autore secina, ka problēmas pie nolēmuma izpildes nereti rodas tādēļ, ka nolēmuma pieņemšanas laikā tiesa savu darbu veic likumam atbilstoši, taču formāli, un nolēmumam nonākot pie izpildes, aktualizējas neskaitāmi aspekti, kas kavē tā izpildi. Brīdī, kad tiek gatavots tiesas nolēmums, gan tiesa, gan abas puses koncentrējas uz formāli noteiktu kārtību, taču vēlāk, kad nolēmums jau ir stājies spēkā, atklājas, ka vislielākais cietējs ir bērns.

Trešā situācija.

Pēc atkārtota tiesas nolēmuma nepildīšanas bērnu tēvam B nosūtīts paziņojums par pienākumu izpildīt nolēmumu, nogādājot bērnus pie mātes A viņas dzīvesvietā.

Zvērinātam tiesu izpildītājam ierodoties noteiktajā vietā un laikā A dzīvesvietā konstatēts, ka tēvs nav ieradies un bērni nav sastopami, kā arī B nav paziņojis par iemeslu, kādēļ bērni nav nogādāti mātes dzīvesvietā. Pēc atkārtotapaziņojuma izsūtīšanas situācija ir akārtojusies un zvērināts tiesu izpildītājs vērsies tiesā ar prasību ar prasību par naudas soda piemērošanu tēvam B. Tiesa noteica naudas sodu 250 EUR, ar norādi, ka naudas soda mērķis

ir ne tikai sodīt par izdarīto pārkāpumu, bet arī panākt, lai persona turpmāk atturētos no darbībām, kas kavē tiesas nolēmumu izpildi.⁴⁷

Kā izriet no lietas materiāliem, arī pēc naudas soda uzlikšanas tēvs nav pildījis tam uzlikto pienākumu. Ņemot vērā tēva vairākkārtējo izvairīšanos no tam uzliktā pienākuma izpildes, tiesu izpildītājs nodevis tiesai, lai lemtu jautājumu par personas saukšanu pie kriminālatbildības sakarā ar ļaunprātīgu izvairīšanos no nolēmuma izpildes.

Atšķirībā no iepriekš apskatītajām lietām, iezīmējas, ka nenotiek vecāku savstarpējo nesaskaņu risināšana ar tiesu izpildītāja starpniecību – nav abpusēji nosodošu izteikumu. Neskatoties uz to, tāpat ir saskatāms, ka tiesas nolēmums netiek pildīts tieši tamdēļ, ka, pirmkārt, pastāv negodprātība par tiesas sprieduma izpildi, otrkārt, pastāv nevēlēšanās sadarboties un rast kopīgu situācijas risinājumu sprieduma sekmīgai izpildei. Autore secina, ka šīs pazīmes tiesas nolēmumu izpildes procesā ir sistēmiskas.

Autore secina, ka cilvēkiem nepiemīt pietiekami liela atbildība pret tiesas nolēmumiem, un nereti tie tiek ignorēti. Cilvēku vieglprātība ir saskatāma arī attieksmē pret tiesu izpildītājiem. Ja tiesas nolēmuma pieņemšanas laikā abas puses ir piekritušas nolēmumā pieņemtajiem secinājumiem, tad piespiedu izpildes posmā viena no pusēm sāk ignorēt šo tiesas nolēmumu, kā arī tiesu izpildītāja amata darbības. Spilgts piemērs ir nereaģēšana uz tiesu izpildītāja izsūtītajiem paziņojumiem par pienākumu pildīt tiesas nolēmumu. Cilvēki bieži izvairās no komunikācijas ar tiesu izpildītāju, lai gan tikai ar komunikācijas palīdzību situāciju var vērst sev par labu, piemēram, mainot noteikto saskarsmes tiesības īstenošanas vietu un laiku, ja objektīvi pastāvošu un attaisnojošu apstākļu dēļ parādnieks tiešām to nav spējīgs realizēt.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 620¹⁸.panta 2.daļu, kas nosaka sekas parādniekam par nolēmuma neizpildīšanu norādīts, ka tiesnesis uzliek parādniekam naudas sodu līdz 1 500 EUR. Uzliktajam naudas sodam ir divas funkcijas – sodīšana un motivācija turpmākai tiesas nolēmuma pildīšanai. Tiesa izvērtē naudas soda samērīgumu katrā individuālā situācijā, taču, kā izriet no apskatītajām situācijām, naudas sodi, kas uzlikti saskarsmes tiesību nepildītājam, ir samērā mazi. Tie bieži nesasniedz savu motivācijas mērķi, proti, netiek veicināta sodītās personas vēlme pildīt tiesas nolēmumu. Autore uzskata, ka tiesa iegūtu lielāku autoritāti tiesas nolēmumu izpildes posmā, ja naudas sodi par tiesas nolēmumu nepildīšanu būtu lielāki,

⁴⁷ Rīgas rajona tiesas 2017.gada 30.janvāra nolēmums lietā Nr.C33440714 [izpildu lietvedībā esošais dokuments nav publicēts]

vai jāizvērtē citi efektīvāku paņēmieni, ko tiesa piemēro tiesas nolēmuma nepildītājam, piemēram piespiedu darbs sabiedriskā labuma gūšanai. Šāds soda veids ir pietiekoši nepatīkams un autores ieskatā būtu lielākas iespējas sasniegt soda mērķi – sodīšana un preventīva atturēšana no spriedumu nepildīšanas

Ceturrtā situācija.

Rēzeknes tiesa izskatījusi civillietu par bērna tēva A prasību pret bērnu māti B par saskarsmes tiesību izmantošanas kārtības noteikšanu, pagaidu noregulējumu.

Māte nav pildījusi tiesas nolēmumu, un zvērināts tiesu izpildītājs mātei B nosūtījis paziņojumu ar pienākumu izpildīt tiesas nolēmumu atbilstoši tajā ietvertajam saskarsmes tiesību īstenošanas grafikam – nodrošināt, ka bērns C atrodas B dzīves vietā. Paziņojumā tā pat iekļauta norāde, ka gadījumā, ja nolēmuma izpildes nodrošināšana nav iespējama, vai ir kādi šķēršļi, par to ir jāinformē tiesu izpildītājs.

Tiesu izpildītājam ierodoties norādītajā vietā un laikā, konstatēts, ka A un B ir ieradušies. Māte norādījusi, ka saskarsmes tiesību nav iespējams nodrošināt, jo bērnam ir dzirdes problēmas. Bērnam ir jālieto speciāla dzirdes ierīce un māte apšaubā, ka tēvs A spēs palīdzēt bērnam ar tās lietošanu. B arī ir vērsusies tiesā ar prasību mainīt izpildu rakstā noteikto saskarsmes tiesības kārtību.

Atkārtoti nosakot tikšanās vietu un laiku, ne māte B, ne bērns C nebija sastopami, un saskarsmes tiesības atkārtoti netika pildītas.

Zvērināts tiesu izpildītājs nosūtījis tiesai pieteikumu par nolēmuma nepildīšanu un lemšanu par naudas soda uzlikšanu B. Tiesa uzlika mātei naudas sodu 100 EUR apmērā.

Šajā piemērā nolēmuma izpildi kavē bērna mātes rīcība. Tā kā māte zināja par bērna C dzirdes traucējumiem, un viņas ieskatā tāpēc saskarsmes tiesības nav izpildāmas, par to bija jāinformē tiesu izpildītājs laikus. Līdzīgi kā trešajā situācijā iezīmējas, ka cilvēki attiecas vieglprātīgi pret tiesu izpildītāja darbībām – sprieduma izpildi piespiedu kārtībā.

Analizējot šo situāciju pamatoti rodas jautājums, kāpēc tiesa lēmuma pieņemšanas laikā par saskarsmes tiesību noteikšanu, netika izvērtēta bērna tēva spēja apieties ar bērnu un tā dzirdes ierīci. “Tieši informācija par to, vai kopā nedzīvojošais vecāks zinās, kā rīkoties ar veselību saistītu problēmu gadījumā, var izšķirt tiesas nolēmumā noteikto ar bērnu kopā pavadāmo stundu skaitu.”⁴⁸ Tātad ja arī no atbildētājas puses paustais arguments, ka prasītājs

⁴⁸ Celmiņa I., Daugule D. 2019, nr.46.

varētu nezināt, kā ar bērnu jaapietās, lai šīs dzirdes iekārta funcionētu, var šķist nepamatots, tomēr praksē paustajā doktrinālajā viedoklī redzams, ka arī vecāka prasmes speciālos gadījumos var tikt izvērtas lemjot ar saskarsmes tiesību noteikšanu. Minētais piemērs atspoguļo tipisku piespiedu saskarsmes tiesību izpildes scenāriju, kad piedzinējs strikti vadās no tiesas nolēmumā noteiktā, un atbildētājs ignorē, izvairās. Līdzīgi kā otrajā situācijā, puses formāli pakļaujas tiesas noteiktajam, taču kad pienāk nolēmuma izpildes brīdis, sāk rasties iemesli, kāpēc šis spriedums nav izpildāms. Kaut gan nav saskatāmas bērna vecāku savstarpējā konflikta pazīmes, abu vecāku savstarpējās nesaskaņas nav bijušas nokārtotas – ja tas būtu izdarīts, tad nebūtu nepieciešams griezties pēc palīdzības pie zvērināta tiesu izpildītāja. Turpmāki dokumenti šajā izpildu lietā nav atrodam, tādēļ, iespējams, ka pēc naudas soda uzlikšanas māte ņēmusi vērā, ka tiesas spriedumi ir jāpilda.

Piektā situācija.

Sekojošā lieta zvērināta tiesu izpildītāja lietvedībā uzsākta, pamatojoties uz Rīgas rajona tiesas civillietu tēva A prasībā pret B par saskarsmes tiesību izmantošanas kārtības noteikšanu. Tiesa noteica saskarsmes tiesību izmantošanas grafiku.

Tiesu izpildītājs bērna mātei B nosūtījis paziņojumu par pienākumu izpildīt tiesas nolēmumu – saskarsmes tiesību īstenošanu, nodrošinot, ka bērns atrodas B dzīvesvietā. Tiesu izpildītājam ierodoties noteiktajā vietā un laikā, konstatēts, ka saskarsme ar bērnu netiek nodrošināta izpildu dokumentā noteiktajā kārtībā un apjomā (māte ar bērnu ieradusies ar 20 minūšu nokavēšanos). Pamatojoties uz minētajiem apstākļiem, zvērināts tiesu izpildītājs vērsies tiesā ar lūgumu izvērtēt jautājumu par naudas soda uzlikšanu, tiesa nolēma uzlikt naudas sodu mātei B 50 EUR apmērā.

Zvērināta tiesu izpildītāja lietvedībā saņemts tēva A iesniegums ar norādi, ka māte joprojām neievēro ar tiesas nolēmumu noteikto saskarsmes tiesību izpildi. Gada laikā viņš bērnu saticis tikai 7 reizes, kaut arī izpildu dokumentā norādīts, ka saskarsmes tiesības izpildāmas divas reizes nedēļā, katrā pa divām stundām. Tāpat šajās tikšanās reizēs atbildētāja nav ievērojusi tēvam piešķirto laiku. Bez tam, divās no tikšanās reizēm B bija ieradusies kopā ar savu vīru C, un visu saskarsmes tiesības īstenošanas laiku B un C esot iejaukušies, kā arī provocējuši konfliktu publiski pazemojot, apsūkājot, kaitinot prasītāju un uzvedoties rupji.

Līdzīgi kā iepriekš minētajās situācijās, naudas soda uzlikšana (vai tā apjoms) nav bijis atbilstošs līdzeklis, lai panāktu, ka atbildētāja turpmāk ievēro tiesas nolēmumā noteikto saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību par labu bērna tēvam A.

Šis ir kārtējais piemērs, kurā abi bērna vecāki nav varējuši noskaidrot personiskās attiecības, savstarpējo konfliktu turpinot padziļināt, iesaistot zvērinātu tiesu izpildītāju. Bez tam notiek manipulācija ar mazgadīgo bērnu, veicinot negatīvas attieksmes veidošanos pret otru no vecākiem. Šāda situācija ir absurda, jo tiesa jau reiz ir izskatījusi, izvērtējusi ģimenes apstākļus un pieņēmusi lēmumu par tālāko kārtību, taču puses turpina norādīt uz “trūkumiem” un nespēj pildīt noteiktos vecāka pienākumus.

Autore uzskata, ka tiesai, gatavojot nolēmumu par saskarsmes tiesībām, jāvērs lielāka uzmanība uz pusēm pastāvošajām attiecībām, jo neskatoties uz jebkādu Civilprocesuālo regulējumu, spriedumi saskarsmes tiesībās netiks labprātīgi pildīti tik ilgi kamēr starp vecākiem nebūs atrisinātas personiskās domstarpības.

Sestā situācija.

Lieta tiesu izpildītāja lietvedībā uzsākta, pamatojoties uz Rīgas rajona tiesas nolēmumu par mātes A pieteikumu par saskarsmes kārtības noteikšanu un aizlieguma noteikšanu bērna izvešanai no valsts civillietā pret tēvu B. Tiesa nolēma noteikt tēvam B pagaidu saskarsmes kārtību ar dēlu C.

Tomēr tiesu izpildītāja lietvedībā nonāca Rīgas rajona lēmums par mātes A pieteikumu par pagaidu aizsardzības noteikšanu pret vardarbību pret tēvu B. Pieteikumā norādīts, ka pēc pušu laulības šķiršanas B izlīguma nosacījumus nav pildījis, turpinājis pret prasītāju un dēlu izturēties emocionāli un fiziski vardarbīgi, kas arī bijis par iemeslu tam, ka A cēlusi tiesā prasību par viena vecāka atsevišķas aizgādības noteikšanu un saskarsmes tiesību ierobežošanu. Turklāt, B sūtot aizskarošas īsziņas, uz satikšanos ar dēlu C ierodas alkohola reibumā, kā arī pakļauj bērnu emocionālai vardarbībai, tā priekšā pazemojot A. Tiesa, izskatot pieteikumu atzina, ka atbildētājs pret pieteicēju īsteno psiholoģisku un fizisku vardarbību. Ar Rīgas rajona tiesas 2014.gada 22.septembra lēmumu Nr.3-12/0144/13 noteikts aizliegums tēvam B atrasties tuvāk par to metriem C dzīvesvietai, un māte A aicināta zvērinātam tiesu izpildītājam darīt zināmu saskarsmes tiesību īstenošanas vietu, lai īstenotu saskarsmi.⁴⁹ Ņemot vērā to, ka šād veida pagaidu aizsardzības līdzeklis varētu būtiski

⁴⁹ Rīgas rajona tiesas 2014.gada 22.septembra lietas materiāla Nr.3-12/0144/13

ierobežot atbildētājam noteiktās saskarsmes tiesības, pastāv iespēja B sazināties ar dēlu C telefoniski un elektroniski, kā rezultātā netiks likti šķēršļi B tiesību izmantošanai ar bērnu.⁵⁰

Tiesas nolēmumam sekojis zvērināta tiesu izpildītāja paziņojums par saskarsmes tiesību īstenošanu.

Atbilstoši noteiktajai vietai un laikam, gan B, gan A ar dēlu C bija ieradušies, ik pa laikam starp A un B notiekot īsai vārdu apmaiņai.

Izpildu lietvedība šajā izpildu lietā apstājusies – tālākas darbības nav konstatējamas. Kā izriet no apskatītajiem materiāliem, ka bērna māte A neizvairās no saskarsmes tiesību izpildes, un turpmākās pušu attiecības ir nostabilizējušās. Māte un tēvs savstarpēji bijuši spējīgi vienoties par saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību, taču, neilgu laiku pēc pēdējās saskarsmes tiesības īstenošanas tiesu izpildītāja klātbūtnē, 2016.gada 1.martā ticis izdots jauns izpildu raksts par atsevišķās aizgādības noteikšanu un saskarsmes tiesību ierobežošanu.

Salīdzinot iepriekš minētās izpildlietu situācijas ar pēdējo, redzams, ka sprieduma izpildi kavē saskarsmes tiesības piespiedu izpildes prasītājs. Lai arī tiesa jau bija izvērtējusi nepieciešamos apstākļus saskarsmes noteikšanas kārtībai, bērna tēvs nav pildījis izlīguma nosacījumus, kā rezultātā bērna mātei A bija jāvērsas tiesā pēc palīdzības, lai pasargātu bērnu C pret vardarbību no tēva B puses.

Analizējot minētās situācijas par saskarsmes tiesību izpildi, kuru kavē parādnieks vai piedzinējs, autore izvirza sekojošas problēmas:

- neatbilstošs sods par sprieduma nepildīšanu;
- iesaistīto pušu nenopietnā attieksme pret zvērinātu tiesu izpildītāju darbu un tiesas nolēmumiem, vai to ignorēšana;
- nepārvarama vara.

⁵⁰ Rīgas rajona tiesas 2014.gada 22.septembra lietas materiāla Nr.3-12/0144/13

2.3. Saskarsmes tiesību izpilde, kuras kavē bērna veselības stāvoklis

Septītā situācija.

Mātei A nosūtīts paziņojums par pienākumu izpildīt nolēmumu. Īsi pirms izpildes uzsākšanas zvērināta tiesu izpildītāja lietvedībā saņemts A iesniegums, kurā norādīts, ka A ieskatā nolēmums nav izpildāms; vēlāk lietvedībā saņemts tēva B iesniegums, kurā norādīts, ka bērna māte nepilda nolēmumā noteikto saskarsmes izmantošanas kārtību. A atkārtoti ticis nosūtīts paziņojums par pienākumu pildīt nolēmumu, aicinot ierasties ar dēlu C norādītajā laikā sabiedriskā vietā. Īsi pirms noteiktās saskarsmes tiesības izpildes tiesu izpildītāja lietvedībā saņemta elektroniskā pasta vēstule no mātes A, kurā norādīts, ka bērns nevēlas satikties ar tēvu.

Tiesa izskatot pieteikumu norādījusi, ka no tiesu izpildītāja pieteikumam pievienotajiem dokumentiem redzams, ka māte to ir informējusi, ka bērns noteiktajā datumā ir atradies slimnīcā, tādēļ pieteikums par naudas sodu noraidīts jo tam par pamatu ir nolēmuma neizpildi attaisnojošs apstāklis.⁵¹

Secināms, ka ne vienmēr tiesas nolēmuma izpildi kavē kāda no pusēm, bet pastāv objektīvi apstākļi, kad nav iespējams nodrošināt tiesas noteikto saskarsmes tiesību izpildi, jeb tā saucamā nepārvaramā vara.

Veicot kopsavilkumu apskatīto situāciju problemātikai, ar ko saskaras puses un zvērināti tiesu izpildītāji saskarsmes tiesību nodrošināšanā, autore izvirza sekojošus priekšlikumus:

1. lielāku uzmanību jāvērs uz psihologu un citu speciālistu piesaisti pirmstiesas procesā, tādējādi novēršot (vai samazinot) starp pusēm pastāvošo konfliktu;
2. gadījumā, ja noteiktais saskarsmes tiesību grafiks nefunkcionē, sadarbībā ar Bāriņtiesu noteikt kārtību par pakāpeniskas saskarsmes īstenošanas piemērošanu;
3. palielināt naudas soda apjomu par nolēmuma nepildīšanu, vai naudas soda vietā piemērot piespiedu darbu sabiedriskā labuma gūšanai;
4. veikt grozījumus Civilprocesa likumā, kas ieviestu pusēs lielāku atbildības sajūtu pret spriedumu izpildes nepieciešamību un lielāku cieņu pret zvērinātu tiesu izpildītāju darbu;

⁵¹ Rīgas rajona tiesas 2016.gada 18.oktobra lēmums Nr.3-12/279

5. ieviest Civilprocesa likumā regulējumu par nepieciešamo rīcību gadījumam, ja nepārvarama vara ietekmē sprieduma piespiedu izpildāmību.

3. SPRIEDUMU IZPILDES PILNVEIDOŠANA

Aplūkojot gan likuma regulējumus saskarsmes tiesībās, gan šī jēdziena tvērumu un saskarsmes tiesību īstenošanu praksē jāatzīst, ka šī veida spriedumu izpilde ir sarežģīta un reti kad izpildāma. Gribētos domāt, ka lielākoties šie tiesu nolēmumi par saskarsmes tiesībām tiek izpildīti labprātīgi, un tikai maza daļa nonāk Zvērinātu tiesu izpildītāju lietvedībā.

Kā izriet no 2.nodaļā apskatītajām situācijām, ja sprieduma izpilde saskarsmes tiesībās netiek pildīta labprātīgi ir nodota piespiedu izpildei, tāpat šī piespiedu izpilde negarantē, ka spriedums tiks izpildīts. Aplūkojot apkopoto informāciju, par saskarsmes tiesību regulējumu tiesību normās un spriedumu izpildes situācijām, autore izvirza sekojošus neveiksmīgas saskarsmes tiesību piespiedu izpildes cēloņus.

1. tiesību normas (regulējums);
2. speciālistu (psihologa, ģimenes konsultanta) iesaistes trūkums vecāku savstarpējo attiecību atrisināšanā;
3. iesaistīto pušu negodprātība attiecībā pret tiesas spriedumu izpildi;
4. tiesas uzliktā naudas soda neefektivitāte, par sprieduma nepildīšanu;
5. nepārvaramā vara.

3.1. Spriedumu izpilde saskarsmes tiesībās Latvijā

Civilprocesa likuma 29.nodaļa regulē lietas, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām. Tajā noteikts, ka lietā, kas izriet no aizgādības vai saskarsmes tiesībām, tiesa pieprasa Bāriņtiesas atzinumu, pieprasa tās pārstāvi piedalīties tiesas sēdē, kā arī noskaidro bērna viedokli, ja tas ir spējīgs to formulēt.

Ja tiesa konstatē, ka saskarsmes tiesība īstenojama saskarsmes personas klātbūtnē, tiesa pieaicina saskarsmes personu piedalīties tiesas sēdē un noskaidro, vai saskarsmes persona piekrīt, ka saskarsmes tiesības īstenojamas tās klātbūtnē.

Kad tiesa izskata lietas par saskarsmes tiesībām, tiesa papildus citiem apstākļiem ņem vērā, vai persona, kas vēlas izlietot saskarsmes tiesības, nav lietojusi vardarbību pret bērnu vai otru bērna vecāku, kā arī tiesa ņem vērā šai personai noteiktās saskarsmes tiesības izmantošanas pārkāpumus.

Civilprocesa likuma nodaļā arī noteikts, ka Bāriņtiesas pārstāvis pēc tiesas pieprasījuma sniedz ziņas par:

1. pušu dzīves apstākļiem;
2. bērna viedokli;
3. bērna saskarsmi ar citām personām;
4. bērna veselības aprūpi un izglītību;
5. personām, kas dzīvo, vai zināms, ka dzīvos ar bērnu vienā mājsaimniecībā;
6. pušu vardarbību pret bērnu vai bērna vecāku.

Lietās, kas izriet no saskarsmes tiesībām puses ir tiesīgas slēgt izlīgumu. Izlīgums ir jāapstiprina, pieprasot Bāriņtiesas atzinumu vai uzaicinot tās pārstāvi piedalīties tiesas sēdē. Tiesas nolēmumā tiesa brīdina puses, ka sprieduma labprātīgas nepildīšanas gadījumā, tiks piemērots naudas sods un tiks lemts par aizgādības tiesību pārtraukšanu vai atņemšanu, kā arī var tikt ierosināta krimināllieta par tiesas nolēmuma nepildīšanu.

Ja tiesu izpildītājs konstatē, ka nolēmuma izpilde nav iespējama, piedzinējs var lūgt tiesu pārskatīt nolēmumā noteikto saskarsmes tiesību izmantošanas laiku un vietu. Tiesa, saņemot šo informāciju pieprasa Bāriņtiesai informāciju par bērna dienas režīmu. Ja Bāriņtiesai nav iespējams noskaidrot bērna dienas režīmu, pieņem lēmumu par bērna vai parādnieka un bērna meklēšanu ar policijas palīdzību. Tiesa pieprasa, lai tiesu izpildītājs, kurš konstatējis, ka nolēmuma izpilde nav iespējama, sniedz informāciju par izpildi lietā konstatētajiem apstākļiem.

Puses neierašanās tiesas sēdē par saskarsmes tiesību pārskatīšanu nav šķērslis lietas izskatīšanai.

Civilprocesa likuma E sadaļas 74.nodaļa regulē tiesas spriedumu izpildi lietās, kas izriet no saskarsmes tiesībām.

Ja tiesas nolēmumā, kas iesniegts tiesu izpildītājam piespiedu izpildei, noteikts piedzinēja saskarsmes tiesību īstenošanas grafiks, tiesu izpildītājs nosūta parādniekam paziņojumu par pienākumu izpildīt nolēmumu pēc attiecīgā grafika.

Ja parādnieks nepilda nolēmumu, tiesu izpildītājs aktu par nolēmuma nepildīšanu nosūta rajona (pilsētas) tiesai. Tiesnesis pēc šī akta saņemšanas var uzlikt parādniekam naudas sodu līdz 1500 EUR un naudas soda samaksa neatbrīvo parādnieku no pienākuma izpildīt nolēmumu.

Ja arī pēc naudas soda uzlikšanas parādnieks nepilda tiesu izpildītāja atkārtoti izsūtīto paziņojumu par pienākumu pildīt tiesas nolēmumu, tiesu izpildītājs sastādīto aktu par atkārtoto nolēmumu nepildīšanu nosūta prokuratūrai, lai tā lemtu par kriminālprocesa uzsākšanu par ļaunprātīgo izvairīšanos no nolēmuma izpildes. Minēto aktu tiesu izpildītājs nosūta arī bāriņtiesai parādnieka rīcības izvērtēšanai.

Ja pēc izpildu lietvedības atjaunošanas parādnieks turpina nepildīt nolēmumu, vai nolēmuma izpilde ir apgrūtināta citu apstākļu dēļ, kas izpildi padara neiespējamu, tiesu izpildītājs izsniedz izpildu dokumentu atpakaļ piedzinējam, ar kuru tam jāgriežas tiesā ar lūgumu pārskatīt saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību.

Kā izriet no spriedumu piespiedu izpildu prakses, Civilprocesa likumā regulētā kārtība ne vienmēr sasniedz tās mērķi - sprieduma izpildi. Autores ieskatā, lai samazinātu gadījumu skaitu, kad spiedums saskarsmes tiesībās netiek izpildīts, būtu nepieciešms veikt iespējas Civilprocesa regulējuma nodaļas grozījumus. Ieskatam par to, kā spriedumu piespiedu izpilde saskarsmes tiesībās ir regulēta citās valstīs, salīdzinājumam ar Latvijas regulējumu, apakšnodaļā 3.2. apskatīts Igaunijas un Lietuvas piemērs.

3.2. Spriedumu piespiedu izpilde saskarsmes tiesībās Igaunijā un Lietuvā

Igaunijas Civilprocesa likuma 552.pants nosaka bērna uzklauššanas pienākumu lietās, kas attiecas uz bērnu, ja tas ir sasniedzis vismaz 10 gadu vecumu, taču tiesa var uzklaušīt arī jaunāku bērnu. Pēc nepieciešamības ir jāpieaicina psihiatrs, psihologs vai sociālais darbinieks. Bērna uzklauššana var nenotikt tikai pamatota iemesla dēļ.⁵²

Šī paša likuma sekojošā pantā noteikts, ka tiesas procesa laikā, kas attiecas uz vecāku tiesībām uz bērnu, tiesa uzklausa vecākus. Ja tiesā tiek izskatīts jautājums par bērna labklājības apdraudēšanu, tiesa uzklausa vecākus un ar viņiem apspriež bērna interešu aizsardzību.

Tiesvedībā, kas attiecas uz bērnu, tiesa cenšas pēc iespējas samierināt puses ar vienošanos. Tiesa uzklausot puses vērš to uzmanību uz iespēju meklēt ģimenes konsultanta palīdzību, lai veidot kopēju nostāju par atbildības uzņemšanos pār bērnu. Tiesa var apturēt

⁵² Tsiviilkohtumenetluse seadustik [Igaunijas Civilprocesa likums]. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/513122013001/consolide> [aplūkots 25.04.2020.]

tiesvedību, ja puses piekrīt uz ārpustiesas konsultācijām pie speciālista, ja pēc tiesas domām, ir izredzes atrisināt šo jautājumu vienojoties.

Ja tiesa izdod rīkojumu par bērna nodošanu vecākam, kas īsteno saskarsmes tiesību, tiesa, kā pagaidu aizsardzības līdzekli var pieņemt lēmumu par to lietu nodošanu, kas paredzētas bērna personīgajai lietošanai.

Igaunijas Civilprocesa likums regulē gadījumus, kad samierināšanas procedūra, kas regulē saskarsmi ar bērnu, tiek pārkāpta – ja kāds no vecākiem informē tiesu, ka otrs vecāks pārkāpj tiesas lēmumu par lēmumu, kas regulē vecāka saskarsmi ar bērnu, vai notariāli noslēgto vienošanos, vai kavē tās izpildi, tiesa uzaicina vecāku ierasties tiesā, lai ar vienošanos atrisinātu radušos situāciju. Nepieciešamības gadījumā tiesa uzaicina arī pašvaldības pārstāvi, kas piedalās tiesas sēdē. Tiesa ar vecāku pārrunā saskarsmes tiesību nepildīšanas iespējamo ietekmi uz bērna labklājību. Tā vērš vecāka uzmanību uz iespējamiem piespiedu līdzekļiem un iespējamo aizgādības tiesību ierobežošanu vai atņemšanu.

Ja pēc ģimenes konsultēšanas netiek panākta vienošanās par saskarsmi, vai ja kāds no vecākiem neierodas tiesā, vai atsakās izmantot ģimenes konsultanta norādījumus, tiesa pieņem nolēmumu, kurā tā paziņo par vienošanās neveiksmi un nosaka:

1. piemērojamo piespiedu līdzekli;
2. kādā mērā jāgroza lēmums vai vienošanās par saskarsmi;
3. izmaiņas, kas veicamas vecāku tiesībās uz bērnu.

Lietuvas Civilkodeksa 402.pants nosaka, ka tiesai ir tiesības ierobežot vecāku varu pār bērniem pamatojoties uz Civilkodeksa noteikumiem.⁵³ Lietas, kas saistītas ar vecāku varas ierobežošanu, Lietuvas Civilkodeksā ietilpst īpašo kategoriju daļā. Tajā noteikts, ka papildus vispārējiem noteikumiem attiecībā uz prasības pieteikumu, prasībās par vecāku varas ierobežošanu ir jānorāda iemesli vecāku varas ierobežošanai, kā arī pierādījumi par aizbildību pār bērnu.

Sagatvojot lietu izskatīšanai, tiesa ar mērķi aizsargāt bērna tiesības, uzdod attiecīgajai valsts institūcijai iesniegt slēdzienu par strīdu.

⁵³ Lietuvas Republikos civilinio proceso kodeksas [Lietuvas civilprocesa kodekss] Pieejams: https://www.infollex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=77554&title=LR%20civilinio%20proceso%20kodeksas&fbclid=IwAR259GtEt9DW7K4fjM8Jh4kieboF_yKXVvVJsS2W6mjtMRPQ1KndC97LnzI [Aplūkots 26.04.2020.]

Tiesa uzsākot lietas izskatīšanu pusēm piedāvā noslēgt vienošanos par izlīgumu. Tiesa veic pasākumus šī izlīguma noslēgšanai. Pēc pušu pieprasījuma, vai ar pušu piekrišanu, atsevišķos gadījumos tiesa var veikt tiesisko starpniecību. Ja starp pusēm neizdodas panākt izlīgumu, tiesa, ņemot vērā lietas dalībnieku viedokli, nosaka tiesas sēdes laiku un vietu.

Civilkodeksa 764.pants regulē spriedumā minēto bērnu nodošanu prasītājam. Saskaņā ar šo pantu, ja parādnieks nepilda lēmumu par bērna nodošanu tiesas lēmumā vai tiesu izpildītāja pavēstē noteiktajā termiņā, tiesu izpildītājs, izskatījis valsts bērnu aizsardzības iestādes, policijas pārstāvja un psihologa ieteikumus, sastāda rīkojumu. Tajā sīki nosaka izpildes pasākumu raksturu un to piemērošanu. Šī rīkojuma kopiju tiesu izpildītājs nosūta pusēm un citām ieinteresētajām personām.

Izpildot tiesas nolēmumu par bērna nodošanu, tiesu izpildītājs veic izpildu darbības prasītāja un bērna tiesību aizsardzības valsts institūcijas pārstāvja klātbūtnē. Lai nodrošinātu bērna tiesību aizsardzību, tiesu izpildītājs uzaicina piedalīties psihologu izpildes procesā pēc jebkuras procesa puses vai bērna tiesību aizsardzības valsts institūcijas pārstāvja pieprasījuma.

Ja parādnieks nepilda izpildes rīkojumu, tiesu izpildītājam ir tiesības griezties rajona tiesā, lai saņemtu atļauju bērna paņemšana ar spēku.

Bērna piespiedu nodošanas gadījumā policija novērš šķēršļus lēmuma izpildei, un bērna tiesību aizsardzības valsts institūcijas pārstāvji bērnu nodod piedzinējam.

Noraidot tiesu izpildītāja pieteikumu par atļauju ņemt bērnu piespiedu kārtā, tiesai rīkojumā jānorāda, kā jāveic bērna nodošana. Īstenojot šos minētos lēmumus, tiek nodrošināta bērna tiesību aizsardzība.

Nepieciešams lielāku uzsvāru likt uz vārdu salikumā “vienlīdzīgs pienākums un tiesības rūpēties par bērnu” esošo vārdu – vienlīdzīgs. Šis vārds no nacionālā saskarsmes tiesību tiesiskā regulējuma neizriet, taču tas parādās kaimiņvalstu Igaunijas un Lietuvas tiesiskajā regulējumā. Autore uzskata, ka šo vārdu ir būtiski nepieciešams iekļaut arī Latvijas tiesiskajā regulējumā, jo kad tiesas nolēmums ir nodots tā piespiedu izpildei, iesaistītās puses, jeb piedzinējs un parādnieks, nereti mēdz piemirst, ka abu tiesības un pienākumi ir vienlīdzīgi. Viens no vecākiem nav tiesīgs vienpersoniski uzskatīt, ka tikai viņam ir gan tiesības gan pienākumi, cenšoties otram tās liegt ar darbībām un atrunām, kas nav attaisnojošas pie tiesas nolēmuma nepildīšanas.

Aplūkojot trīs valstu regulējumu saskarsmes tiesību noteikšanā un izpildē, ir saskatāma gan līdzība gan arī atšķirīgi elementi. Kopīgie elementi: samierināšanas procedūra pirms lietas izskatīšanas tiesā; personu pieaicināšana un iesaistīšana viedokļu noskaidrošanai. Atšķirības – bērna viedokļa uzklauššana; lemšana par aizgādības tiesību apturēšanu, vai atņemšanu; bērna paņemšana ar spēku par labprātīgas sprieduma izpildes piespiedu kārtībā nepildīšanu; krimināllietas ierosināšana zvērināta tiesu izpildītāja darbību ignorēšanas gadījumā; pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošana – lēmuma par to lietu nodošanu, kas paredzētas bērna personīgajai lietošanai, pieņemšana.

Ņemot vērā Latvijas kaimiņvalstu civilprocesuālo regulējumu saskarsmes tiesībās, autore 3.3. apakšnodaļā apskata nepieciešamās izmaiņas Latvijas Civilprocesa likumā, lai saskarsmes tiesību izpilde būtu sekmīgāka.

3.3. Saskarsmes tiesību grozījumu ieteikumi Latvijas regulējumā

Atbilstoši 3.nodaļas sākumā izvirzītajiem neveiksmīgas saskarsmes tiesību piespiedu izpildes cēloņiem, autore iesaka veidus, kā tos novērst.

Salīdzinot Civilprocesuālo regulējumu Latvijā un Igaunijā, autore secina, ka Igaunijā lielāks uzsvars vērsts uz ģimenes konsultanta piesaisti vecāku domstarpību nokārtošanai. Autores ieskatā Igaunijas Civilprocesa likumā paredzētā bērna personīgo mantu nodošanu otram vecākam kā tiesiskās aizsardzības līdzeklis būtu jāievieš arī Latvijas Civilprocesuālajos noteikumos. Tas sekmētu lielāku iespējamību ka vecāks nepretosies sprieduma izpildei un pats labprātīgi nodos bērnu otram vecākam, kaut tikai aiz iemesla, ka bērna personīgās mantas bērnam ir nepieciešamas ikdienas lietošanai.

Tāpat autorei noderīgs līcies Igaunijas regulējums par to, ka ja kāda no pusēm nepilda spriedumā noteikto, tai jāierodas tiesā, lai paskaidrotu savu rīcību. Domājams, ka šāds noteikums Latvijas Civilprocesā samazinātu autores pieminētos gadījumus cilvēku negodprātībai pret spriedumu izpildi. Kā secināts iepriekš, cilvēki mēdz nenopietni attiekties pret zvērinātu tiesu izpildītāju darbībām, taču šādu grozījumu rezultātā pusēm būtu uzlikts pienākumu doties uz tiesu sniegt savus paskaidrojumus. Tādējādi zvērināta tiesu izpildītāja amata darbības tiktu vairāk cienītas, iesaistītajām pusēm apzinoties sekas, kas sekos sprieduma labprātīgas nepildīšanas gadījumā.

Lietuvas Civillikuma regulējumā atšķiras noteikums par to, ka ja spriedums netiek pildīts labprātīgi, zvērināts tiesu izpildītājs pats nosaka piespiedu izpildes pasākumu raksturu

un piemērošanu. Latvijas regulējums paredz, ka tiesu izpildītājs nosaka saskarsmes tiesību izpildes grafiku tikai gadījumā, ja to nav noteikusi tiesa. Autore uzskata, ka šāds noteikums Latvijas regulējumā pozitīvi ietekmētu spriedumu izpildāmību; gadījumā, ja šo grafiku nosaka tiesu izpildītājs, tas ir elastīgāks, nekā tāds, kas noteikts izpildu dokumentā. Kā parāda 2.nodaļā aprakstītās situācijas, tiesas nolēmumi nereti ir formāli, un grūti pielāgojami konkrētajām situācijām, kā rezultātā notiek tālāka tiesvedība par saskarsmes tiesību nepildīšanu. Zvērināts tiesu izpildītājs, saskaroties ar reālo sadzīvisko situāciju, spēj elastīgāk reaģēt, pielāgojoties faktiskajiem un mainīgajiem dzīves apstākļiem, kas sekmētu efektīvāku saskarsmes tiesību realizāciju.

Autore uzskata, ka saskarsmes tiesību piespiedu izpilde funkcionētu labāk, ja tās definējumā normatīvajos aktos būtu iekļauts teikums par to, ka saskarsmes tiesības sevī kā tiešu kontaktu ietver arī telefona sarunas, sarakstes u.c.

Otrā autore izvirzītā problēma ir nepieciešamība pēc psihologa vai cita speciālista piesaistīšanas pirmstiesas procesā vecāku savstarpējo attiecību nokārtošanai.

“Ņemot vērā bērna īpašo statusu (ierobežota rīcībspēja, atrodas vecāka varā), ir ļoti daudz situāciju, kurās valsts neatrodas tiešā kontaktā ar bērniem. Līdz ar to tās primārais uzdevums ir radīt mehānismu, lai vecāki (aizbildņi) varētu maksimāli efektīvi īstenot savus pienākumus bērnu audzināšanā, risināt strīdus starp vecākiem (aizbildņiem) vai vecākiem (aizbildņiem) un bērnu, jautājumos, kas skar bērnus un īstenot īpašus aizsardzības pienākumus, ieskaitot uzņemt aizbildņa lomu gadījumos, kad bērnam tas ir nepieciešams.”⁵⁴

Šī procedūra ir noregulēta visu apskatīto valstu civilprocesuālajos noteikumos, taču kā Latvijas praksē redzams, tā nepilda savu funkciju – starp pusēm pastāvošās nesaskaņas ir šķērslis saskarsmes īstenošanai. Autore uzskata, ka Civilprocesa likumā nepieciešams noteikt obligātu pienākumu iziet kursu abu vecāku attiecību sakārtošanai. Šis noteikums šķiet ir nereāls, jo rodas virkne jautājumu, piemēram, kas šo kursu finansē un vai tas vispār ietilpst tiesas kompetencē, kādas darbības veicamas pret personu, kas atsakās apmeklēt speciālistu utt., taču kā izriet no apskatītajām nesekmīgajām saskarsmes tiesību izpildēm, autore secināja, ka lielākoties neveiksmīgo saskarsmes attiecību gadījumu pamatā ir vecāku savstarpējais konflikts. Arī literatūras avoti apstiprina, ka autore izvirzītā problēma ir aktuāla, un tās rezultātā netiek respektētas bērna vajadzības.

⁵⁴ Anita K. Satversmes komentāru 110.pants. Grām.: Satversmes komentāri. VIII. daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs prof.R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 864.lpp

“Naidīgas un konfliktējošas attiecības vai pilnīgs attiecību pārrāvums vecāku starpā rada būtiskus bērna tiesību pārkāpumu riskus. Bērns tiek iesaistīts vecāku konfliktos, spiests izvēlēties par labu vienam no viņiem, tādējādi zaudējot savas vajadzības, kuras respektēt pieprasa bērnu tiesību labāko interešu princips. Bērni no šķirtu vecāku ģimenēm, kuru psiholoģiskā labklājība un tiesības tiek nozīmīgi apdraudētas vecāku strīdu dēļ. Bērni mīl gan tēvu, gan māti, bet vienu no viņiem nav satikuši mēnešiem ilgi, jo otrs vecāks nespēj saskatīt savā rīcībā kļaju bērna tiesību ignorēšanu. Bērnu vajadzības šajās ģimenēs pat netiek apspriestas. Vecāku laulības šķiršana vai atzīšana par neesošu nedrīkst ietekmēt bērna saskarsmi ar otru vecāku, vecvecākiem un citiem ģimenes locekļiem.”⁵⁵

Kā papildu risinājumu autore piedāvā psihologā, sertificētā mediatorā vai cita speciālista pieaicināšanu tiesas nolēmuma piespiedu izpildes posmā, pušu nesaskaņu atrisināšanai.

Trešā izvirzītā problēma ir negodprātība attiecībā uz zvērināta tiesu izpildītāja amata darbībām un spriedumu izpildi. Šī problēma liek domāt, ka cilvēki tiesas priekšā pakļaujas noteiktajai kārtībai, taču realitātē manipulē ar spriedumu vai izvairās no uzliktajiem pienākumiem. Būtu nepieciešams izvirzīt likuma noteikumus, kas sekmētu cilvēkos cieņu pret tiesas nolēmumu. Kā minēts iepriekš, šīs problēmas daļējs risinājums būtu Igaunijas Civilprocesa noteikumu pārņemšana par personas, kas nepilda tiesas nolēmumā minētos nosacījumus, izsaukšanu uz tiesu. Šis varētu būt efektīvs līdzeklis arī Latvijas civilprocesā, lai panāktu cilvēkos lielāku atbildības sajūtu, kā arī cieņpilnu attieksmi pret tiesu varu.

Būtiski piebilst, lai no patreizējā saskarsmes tiesību regulējumā izriet, ka saskarsmes tiesība ir abu vecāku vienlīdzīgas tiesības un pienākums rūpēties par bērnu, ar uzvaru uz vārdu rūpēties. Tomēr autores ieskatā, uz rūpēm par bērnu nav likts pietiekami liels uzsvars. Ar piemēriem no konkrētām izpildu lietām, autore secina, ka tad, kad saskarsmes tiesība ir jāizpilda, bērna vecāki ir tik pārņemti ar sava taisnīguma pierādīšanu otram un konfliktsituāciju kultivēšanu, ka nepievērš vajadzīgo uzmanību bērnam, neapjaušot, ka rada psiholoģiskas vardarbības efektu uz bērna nenobriedušo personību. Šis ir vēlviens aspekts, kas ietverts negodprātībā pret tiesas nolēmumu izpildi.

Nepieciešams lielāku uzvaru likt uz vārdu salikumā “vienlīdzīgs pienākums un tiesības rūpēties par bērnu” esošo vārdu – vienlīdzīgs. Šis vārds no nacionālā saskarsmes tiesību tiesiskā regulējuma neizriet, taču tas parādās kaimiņvalstu Igaunijas un Lietuvas

⁵⁵ Inta Siliniece: Sankarsmes tiesību nozīme un tiesiskais statuss. Pieejams:

<file:///C:/Users/Gundega/Downloads/4286-6183-1-PB.pdf> [aplūkots 03.05.2020.]

tiesiskajā regulējumā. Autore uzskata, ka šo vārdu ir būtiski nepieciešams iekļaut arī Latvijas tiesiskajā regulējumā, jo kad tiesas nolēmums ir nodots tā piespiedu izpildei, iesaistītās puses, jeb piedzinējs un parādnieks, nereti mēdz piemirst, ka abu tiesības un pienākumi ir vienlīdzīgi. Viens no vecākiem nav tiesīgs vienpersoniski uzskatīt, ka tikai viņam ir gan tiesības gan pienākumi, cenšoties otram tās liegt ar darbībām un atrunām, kas nav attaisnojošas tiesas nolēmuma nepildīšanas gadījumos. Vienlīdzība tiesībās par rūpēm pret bērnu un bērna interešu ievērošana izvairoties no konfliktsituācijām ir jārod, lai nolēmumi izpildītos efektīvāk.

Kā ceturrtā problēma izvirzīta naudas soda neefektivitāte par sprieduma nepildīšanu. Kā rāda apskatītās izpildu lietas, naudas sods ir mazs salīdzinājumā ar maksimālo atļauto naudas sodu, ko tiesa ir tiesīga uzlikt par šādu pārkāpumu. Vairākās izpildu lietās novērojams, ka arī pēc soda piemērošanas, parādnieks turpina izvairīties no tiesas uzliktā pienākuma izpildes. Autore uzskata, ka naudas soda palielināšana vai cita soda veida piemērošana, kā, piemēram, piespiedu darbs, būtu efektīvāks līdzeklis. Ja turīgām cilvēkiem naudas soma samaksa neizraisa jūtamu apgrūtinājumu, tad piespiedu darbs, neatkarīgi no personas dzīves labklājības, būtu pietiekami smags pienākums, kuru kā sodu nevēlētos saņemt neviens un attiecīgi izvairītos no darbībām, kas sekmē piespiedu darba soda uzlikšanu.

Kā pēdējo saskatīto problēmu, pēc izpildu lietu, saskarsmes tiesībās apkopojuma, autore izvirza nepārvaramu varu, kā šķērslī sekmīgai sprieduma izpildei. Civillikuma 1657.pants nosaka, ka tiesa var parādnieku atsvabināt no izpildes nokavējuma sekām, kad parādnieku pie neizpildes nevar vainot nepārvaramas varas dēļ. No šī panta izriet, ka pie šādiem apstākļiem persona par ar tiesas nolēmumu uzlikto pienākumi neizpildi nav vainojama, jo šādu apstākļu rašanās nav iepriekš paredzama. Ņemot verā minēto, autore nevar izvirzīt priekšlikumus tiesas nolēmuma izpildes sekmēšanai nepārvaramas varas apstākļos.

Pilnīgam un efektīvam regulējumam jābūt tādām, kura rezultātā nerodas nepieciešamība pēc piespiedu izpildes mehānisma iedarbināšanas. Un, ja arī kaut kādu apstākļu dēļ šāda nepieciešamība rodas, tam vajadzētu būt mazāk smagnējam.

Saskarsmes tiesību doktrīnā lielākoties akcentētas bērna labākās intereses. Rodas iespaids, ka lēmumi tiek pieņemti vadoties no šī principa, taču autore vēlas akcentēt vēl citus saskarsmes tiesību definīciju saturošos vārdus un frāzes (piemēram kā bērna drošība;

cieņpilna izturēšanās pret bērnu; rūpes par bērnu, pienācīgu vienlīdzīgās tiesības un pienākumi pret bērnu, u.c.), kuriem, iespējams, nav pievērsta pietiekami liela vērība, sekmējot tiesas nolēmumu piespiedu izpildes smagnējību.

Autore uzskata, ka, kaut gan tiesa pilnībā izvērtē faktiskos apstākļus, tomēr lielāka nozīme ir tieši laika posmam pēc nolēmuma pieņemšanas – problēma ir strīdā iesaistīto pušu izvairīšanās no Latvijas valstī regulētās saskarsmes tiesību jābūtības.

Atbilstoši autores izvirzītajai saskarsmes tiesību definīcijai, abu vecāku vienlīdzība tiesībās un pienākumos pret bērnu, ietver sevī arī kopīgu lēmumu pieņemšanu, kas attiecās uz bērnu, neatkarīgi no tā, kuram vecākam ir ikdienas aizgādības vai saskarsmes tiesības. Tāpat saskarsmes tiesību piespiedu izpilde funkcionētu labāk, ja tās definējumā normatīvajos aktos būtu iekļauts teikums par to, ka saskarsmes tiesības sevī ietver arī netiešu kontaktu, tas ir, telefona sarunas, sarakstes u.c. Secināms, ka vecāku izvairīšanās no nolēmuma pildīšanas ir, ka tie uzskata, ka saskarsme ietver sevī tikai (vai galvenokārt) tiešu kontaktu – tikšanos. Taču būtu svarīgi paturēt prātā, ka šis saskarsmes jēdziens ir dziļāks pēc tā apjoma un šī kontakta uzturēšana var būt dažāda. Tieši tādēļ, iespējams, ka ja būtu sabiedrībā plašāk zināms tas, ko nozīmē šī saskarsmes tiesība, vecāki sāktu atbildīgāk attiekties pret tiem ar tiesas nolēmumu uzliktajiem pienākumiem.

KOPSAVILKUMS

1. Saskarsmes tiesību jēdziena saturu tiesiskajā regulējumā ir jāizsaka plašāk: “Saskarsmes tiesības ir abu bērna vecāku (vai aizgādņu) vienlīdzīgs pienākums un tiesības rūpēties par bērnu, kā arī pieņemt lēmumus, kas skar bērnu. Lēmumi ir pieņemami nodrošinot bērna intereses. Saskarsmes tiesības sevī ietver gan tieša, gan netieša kontakta (telefonsarunas, sarakste ar telefona, datora starpniecību u.tml.) uzturēšanu.”

2. Latvijas normatīvajos aktos pieejamajai saskarsmes tiesību definīcijai jāietver ziņas par tiešās komunikācijas uzturēšanas iespējamību ar mobilā telefona, datora u.c. ierīču starpniecību, ne tikai esot fiziskā klātbūtnē. Ir jākultivē vecākiem informācija par to, ko tiešs kontakts sevī ietver. Autore piedāvā izteikt Civillikuma 181.panta trešo daļu šādā redakcijā: “Bērnam ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus (gan fiziskā klātbūtnē, gan ar mobilā telefona, datora u.c. ierīču starpniecību) ar brāļiem, māsām un vecvecākiem, kā arī citām personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā, ja tas atbilst bērna interesēm (saskarsmes tiesība).”

3. Ja izpildu dokuments par saskarsmes tiesību izpildi ir nonācis zvērināta tiesu izpildītāja lietvedībā, tad labprātīgi tas nav ticis pildīts. Ja tas nav ticis labprātīgi pildīts pirms nodošanas piespiedu izpildei, tad kā norāda prakse, arī piespiedu kārtībā izpilde nenotiek tik veiksmīgi, kā tiek gaidīts izpildu dokumentu nododot speciālista rokās. Autore piedāvā zvērinātam tiesu izpildītājam piešķirt tiesības lemt par psihologa, sertificēta mediatora vai cita speciālista pieaicināšanu pušu savstarpējo attiecību nokārtošanai piespiedu izpildes posmā.

4. Zvērināts tiesu izpildītājs pie smagnēji pildāmas izpildu lietas saskarsmes tiesībās ir bezpalīdzīgs – saskarsmes tiesību izpilde ir atkarīga tikai no iesaistītajām pusēm. Problēmas risinājumam autore izvirza priekšlikumu veikt sekojošus grozījumus Civilprocesa likuma 620¹⁸.panta 2.daļā: “Tiesnesis pēc šā panta pirmajā daļā minētās informācijas saņemšanas uzliek parādniekam naudas sodu līdz 1500 *euro*, vai piemēro sabiedriskā labuma piespiedu darbu.”

5. Būtiskākais šķērslis sekmīgas piespiedu izpildes saskarsmes tiesībās ir vecāku savstarpējo attiecību nokārtošana. Ir nepieciešams lielāku uzmanību pievērst tiesas nolēmuma pieņemšanas brīdim – nesakārtotās attiecības var negatīvi ietekmēt tiesas nolēmto. Pirmstiesas procesam ir jāpiesaista psihologs, sertificēts mediators vai cits speciālists.

6. Autore piedāvā Latvijas Civilprocesa likumā ieviest Igaunijas Civilprocesa likumā atrodamās normas par tiesiskās aizsardzības līdzekli saskarsmes tiesībās – bērna personīgajai lietošanai mantu nodošana saskarsmi īstenojošajam vecākam.

7. Efektīvai piespiedu tiesas nolēmumu izpildei Latvijas regulējumā jāpārņem Igaunijas Civilprocesiālā norma, kas nosaka: “Ja kāda no pusēm traucē vai izvairās no sprieduma izpildes, tiesa aicina personu ierasties tiesā, lai ar vienošanos atrisinātu radušos situāciju.”

8. No Igaunijas Civilprocesa likuma autore izvirza nepieciešamību aizgūt normas par tiesībām tiesai aicināt uz pārrunām vecāku, kurš nepilda saskarsmes tiesības – tādējādi tiktu mazināta Latvijā novērojamā personu negodprātība, neuzticība valsts tiesu varai.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

Literatūra

1. Autoru kolektīvs. prof.R.Baloža zinātniskā vadībā. Satversmes komentāru 110.pants. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.
2. Balodis K. Ievads civiltiesībās. Rīga, Zvaigzne ABC, 383.lpp.
3. Celmiņa I., Daugule D. Saskarsmes tiesību īstenošanas problemātika. Jurista vārds, 2019, nr.46. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/275625-saskarsmes-tiesibu-istenosanas-problematika/> [Aplūkots 02.03.2020.]
4. Grigore Bāra E., Avota A., Berlande G. Tiesu izpildītāja institūts Latvijā (1918-2018) Rīga: Latvijas Zvērinātu tiesu izildītāju padome, 2018.
5. Inta Siliniece: Saskarsmes tiesību nozīme un tiesiskais statuss. Pieejams: <file:///C:/Users/Gundega/Downloads/4286-6183-1-PB.pdf> [aplūkots 03.05.2020.]
6. Kronberga I. Bērna labāko interešu principa realizācija praksē. Bērnu drošība un intereses. Jurista vārds, 2020. Nr.01 (1111). Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/275874-berna-labako-interesu-principa-realizacija-prakse/> [Aplūkots 19.03.2020.]
7. Rokasgrāmata “Konvecnija par bērna tiesībām ieviešana praksē”. Apvienoto Nāciju Bērnu fonds (UNICEF),2002.
8. Terminu un svešvārdu skaidrojošā vārnīca “Letonika”. Pieejams: <https://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=1107&q=saskarsme&id=2060684&g=1>
9. Terminu un svešvārdu skaidrojošā vārdnīca “Tezaurs.lv”. Pieejams: <https://tezaurs.lv/#/sv/saskarsme>
10. Terminu un svešvārdu skaidrojošā vārdnīca “Termini.lza.lv”.Pieejams: <http://termini.lza.lv/term.php?term=saskarsmes%20ties%C4%ABbas&lang=LV>
11. Terminu un svešvārdu vārdnīca “Vardnica.lv”. Pieejams: <https://www.vardnica.lv/svesvardu-vardnica/s/saskarsme>

Normatīvie akti

1. Bērnu tiesību konvencija. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-likumi/id/1150>
2. Eiropas Savienības pamattiesību Harta. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=LT> [Aplūkots 11.03.2020.]
3. Civilprocesa nolikums. 1932. gada izdevums Zvēr.adv. Kārļa Dzelziša redakcijā. Rīgā, 1936. [27.02.2020.]
4. Civillikums. LV likums. Rīga:Latvijas Vēstnesis, 1992
5. Bērnu tiesību aizsardzības likums.LV likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/49096-bernu-tiesibu-aizsardzibas-likums> [Aplūkots 01.04.2020.]
6. Civilprocesa likums: LV likums. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 1999.
7. Tiesu izpildītāju likums: LV likums, Latvijas Vēstnesis, 2002. [16.02.2020.]
8. Bāriņtiesu likums: LV likums. Latvijas Vēstnesis, 2006.
9. Noteikumi par bāriņtiesas priekšsēdētāja, bāriņtiesas priekšsēdētāja vietnieka un bāriņtiesas locekļa mācību programmas saturu un apmācības kārtību. Ministru kabineta noteikumi Nr.984, 2006. [10.03.2020.]
10. Perekonnaseadus. [Igaunijas Civillikums] Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013016/consolide> [Aplūkots 30.03.2020.]
11. Civil Code of the republic of Lithuania [Lietuvas Civillikums] http://bibliotecanonica.net/docsac/btcacj.htm#_Toc231739387 [Aplūkots: 30.03.2020.]
12. Tsiviilkohtumenetluse seadustik [Igaunijas Civilprocesa likums]. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/513122013001/consolide> [aplūkots 25.04.2020.]
13. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas [Lietuvas civilprocesa kodekss] Pieejams: https://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=77554&title=LR%20civilinio%20proceso%20kodeksas&fbclid=IwAR259GtEt9DW7K4fjM8Jh4kieboF_yKXVvVJsS2W6mjtMRPQ1KndC97LnzI [Aplūkots 26.04.2020.]

Juridiskās prakses materiāli

1. ECT 2010.gada 6.jūlija spriedums lietā Neulinger and Shuruk v.Switzerland (Lieta Nr.41615/07), 136.punkts. Tiesībsarga biroja pētījums “Eiropas Cilvēktiesību spriedumu bērnu tiesību jomā analīze”, Rīga, 2013. Pieejams: http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/legacy/ECT_prakse_bernu_tiesibu_joma_2013.pdf [Aplūkots 10.04.2020]
2. Satversmes tiesas spriedums 03.06.2009. lietā Nr. 2008-43-0106.
3. Satversmes tiesas spriedums 2005.12.22. lietā Nr. 2005-19-01
4. Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 22.oktobra spriedums lietā Nr.C30794212
5. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016.gada 21.septembra nolēmums lietā Nr.C30648116. C33421217 [izpildu lietvedībā esošais dokuments nav publicēts]
6. Rīgas rajona tiesas 2014.gada 22.septembra lietas materiāla Nr.3-12/0144/13
7. Rīgas rajona tiesas 2016.gada 18.oktobra lēmums Nr.3-12/279
8. Rīgas rajona tiesas 2017.gada 20.jūlija nolēmums lietā Nr.C33421217 [izpildu lietvedībā esošais dokuments nav publicēts]
9. Rīgas rajona tiesas 2017.gada 30.janvāra nolēmums lietā Nr.C33440714 [izpildu lietvedībā esošais dokuments nav publicēts]

Interneta resursi

1. LR Centrālās statistikas pārvalde. Pieejams: http://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/iedz/iedz_laulibas_ikgad/?tablelist=true [Aplūkots 02.05.2020.]

Dokumentārā lapa

Bakalaura darbs “Saskarsmes tiesību piespiedu izpildes problemātika” izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Gundega Jankovska

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: lekt.Dr.iur.Daina

Darbs iesniegts Civiltiesību zinātņu katedrā 18.05.2020.

Metodiķe:

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

Komisijas sekretāre: